МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
СВЕТ
арадувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 104 (2729) | Ера, 27 декабрь, 1962 ш. | Мах 2 кеп.

Партийни конференцешни собранеши

Партийни органаш производственни принципах эргайоахаш латт. Укх деношка дIайолаеннай республике колхозно-совхозни производственни управленейи промышленно - производственни зонайи партийни организацей конференцеши собранеши. ХIанзле чакхъяьннай конференцеш Наурски, Сунженски, Грозненски колхозно-совхозни производственни управленей партийни организацешка. Цу конференцешка КПСС Центральни Комитета ноябрьски Пленума итогаш йийцай, партийни комитеташ хержай.

КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенешка хьежжа партийни органаш эргайоахаш йола партийни конференцеши собранеши чакхъювл республикера беррига коммунисташ политически хьинар чIоаггIа айденна болча хьалашка. Конференцей делегаташа шоай беррига теркам тIаухийташ дувц керттера а эггара лоархIамегIара а дешаш — юрта боахам дIахо дегIабоалабара декхараш. Цар белгалдоах тIеххьарча хана зонашкарча боахамаша даьха толамаш, цар балхацара кхоачамбоацараш.

ХIанз латташ дола хьалаш дийце Iац коммунисташ. Партийни конференцей делегаташа белгалдоах 1963 шера ялат хьувкъадара, дулх, шура, кхыйола юрта боахама продукташ дукхагIа яхара колхозхошеи совхозий болхлошеи кхоачашде лаьрхIа керда декхараш.

Конференцешка дувц производства пайда ца эцаш йола резерваш балха юкъейоалаяра дешаш. Къаьстта теркам тIабохийташ дувц делегаташа тIехьадусаш долча боахамий болх тоабара де деза гIулакхаш. ТIехьадуса боахамаш хьалха латтараашта тIехьакхедар, цар дукхагIа юрта боахама продукци лургйола гIулакх вIаштIехьдаккхар — из я ялат, дулх, шура, кхыйола продукци дукхагIа яккхара йола тешшаме резерв.

Производственни управленей партийни конференцеш чакхъювл семилетка диълагIча шера итогаш еш а 1963 шера йола планаш увттаеш а латтача лоархIамерча хана. Цудухьа боккха лоархIам болаш да колхозашеи совхозашеи укх шера даь балхаш чIоаггIа теркам тIа а бохийташ тахкар, боахамашкара кхоачамбоацараши цар бахьанаши гучадахар, дIахо болх тоабара де дезараш белгалдахар.

Производственни принципа ларда тIа партийни организацей структура эргаяккхаро хьаду цу гIулакха эшаш дола хьалаш. Юрта боахаме а юрта боахама гIулакх деш йолча организацешкеи учрежденешкеи а балхаш деш бола коммунисташ хIанз цхьан ше къаьстта йолча партийни организаце вIашагIтехаб. Царна хьалхашка латта декхараш цаIаш да. Партийни конференцешка хержача колхозно-совхозни производственни управленей партийни комитетий дезаргдац хьалха хиннача райкомий санна деррига дешаш къестаде а тайп-тайпара гIулакхаш леладе а. Цар керттера декхар хургда хIара колхоза, совхоза боахам тоабар, юртбоахама продукци йоаккхилга хадданза дегIадоаладар. Иштта хургда промышленно - производственни зонай партийни организацей гIулакхаш а. Цар хьалхле лелаергья предприятей, гIишлоний, царца ювзаенна йолча организацейи учрежденейи партийни организацешта. ХIара партийни комитета йиш хургья массаз а керттерчун, уйла е, хIаьта коммунизм хьалъечара керттера дар экономика, производство ма йий.

Цудухьа боккха лоархIам болаш да партийни комитеташта юкъе промышленность. юрта боахам дика бовзаш бола, хьинар а талант а йола нах бахийтар. Нагахьа санна из гIулакх ца дойя партийни органаш вIашагIйохкара кердача, шеко йоацаш дикагIа йолча структура а лургбац боагIаш бола пайда. Партийни конференцейи собранейи декхар да кердача органе хоржача хIара сага кандидатура бокъонца ювцар, болх бовзаш а кердачоа тIакхувш а бола нах мара цу юкъе ца бахийтар.

Ховш да партийни органаш производственни принципа ларда тIа эргаяхар партийни организацеша бытови, дешара, культура дешаш леладергдац яхилга ца хилар. Цу дешашта бокъонца теркам тIабахийта декхарийла ба конференцей делегаташ а.

Кердача лагIа тIа боаккхаш тоабе беза къахьегамхошта юкъе бу беррига идеологически, кхетама болх.

Колхозно - совхозни производственни управленейи промышленноста производственни зонайи партийни комитеташ хьаяр бахьан долаш вай еррига экономика дегIайоалаечара партийни организацей организаторскии политическии лоархIам лакхлургба. Керда хоржача партийни органий декхар да парте XXII съездо, КПСС ЦК ноябрьски Пленумо предприятешта, гIишлоний организацешта, колхозашта, совхозашта хьалхашка оттадаь доккхий декхараш кхоачашдарах бола бехктокхам шоашта тIалатташ хилар кхета а деш, партийни конференцеш йистейоаллаше а шоай болх дIаболабар, экономика дегIайоалаяра лоархIамера дешаш къестадар.

Балхаш хIанз шортта да. Толамца чакхдаккха деза 1962 шу, кхы а хьинар айдаь дIадоладе деза семилетка пхелагIа шу. Колхозашкеи совхозашкеи шерра доаржаде деза бIаьстан балхашта кийчо яр: техника тоаяр, фу кийчдар, кхашка удобренеш яхкар, механизаторий кадраш кийчъяр, хьайбашта бокъонца гIулакх дар, иштта кхы балхаш дар. Уж балхаш ханнахьа чакхдахара къахьегамхой оарцагIбахар да кердача партийни комитетий декхар.

РСФСР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

1962-ча шера фийг болча культурай лаккхара хьувкъамаш дахара, ялат алсамдаккхара, из паччахьалкхенга дохкара планаш тIеххкоачашъяра автономни республикашта, крайшта, областашта юкъе хиннача социалистически яхьа итогех

1962-ча шера фийг болча культурай лаккхара хьувкъамаш дахара, ялат алсамдаккхара, из паччахьалкхенга дохкара планаш тIеххкоачашъяра автономни республикашта, краяшта, областашта юкъе хиннача социалистически яхьа итогашка а хьежа, РСФСР Министрий Совето СОЦАМ БУ:

1. Социалистически яхье котъяьнна лоархIийла Волгоградски, Ростовски, Саратовски, Оренбургски, Воронежски, Тамбовски, Тульски областаш, Башкирски, Кабардино - Балкарски, Татарски автономни республикаш.

ХIаранена 15 эзар сом ахчан совгIат а луш, РСФСР Министрий Совета карара кара тела цIе байраххаш лойла Волгоградски, Ростовски, Саратовски, Оренбургски, Воронежски областашта.

ХIаранена 5 эзар сом ахчан совгIат лулда Тамбовски, Тульски областашта, Башкирски, Кабардино-Балкарски, Татарски автономни республикашта.

2. Белгалдоахалда 1962-ча шера фийг болча культурай хьувкъамаш лакхдара, ялат даккхара, из паччахьалкхенга дохкара Куйбышевски, Ульяновски областий, Краснодарски, Ставропольски краяй, Къилбаседа-ХIирий, Нохч-ГIалгIай, Чувашски автономни республикай колхозашеи совхозашеи даьха толамаш, хIаьта цу цIераш яьхача областашта краяшта, автономни республикашта хIаранена диъ эзар сом ахчан совгIат а лулда.

Халкъа вицлургвац турпал

22 декабре шоашта дийнахьа Советски района Советское яхача юрта майда хьалйизза вIашагIкхийтар района колхозий, интеллигенце викалаш, школашкара дешархой граждански тIема сий долча турпала Шерипов Асланбека дегIа памятник хьаделлара хетаяьча митинге.

Митинг хьайийлар парте райкома секретара нов. Х. Денилова.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкомои Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советои тIадилларах памятник хьадийлар парте обкома хьалхарча секретара нов. А. С. Трофимова. Укхаза яр турпала йиша Шерипова-Ошаева Iайшет, даь-веший воI Шерипов Салман, турпалца цхьана тIем тIа хинна цун соратникаш.

Памятника тIера кхоллар Iодаьккхача, гулбеннараашта гучадоал революце мурда легендарни Шерипов Асланбека сибат. Гаьнна дIахьежаш латт из.

Партийни гимн «Интернационал» йоаккхаш ек оркестр.

Памятника юхе зизаш Iодохк КПСС обкома секретара нов. А. С. Трофимова, Министрий Совета председатела нов. М. Г. Гайрбекова. Пьедестала тIа дошо бос лепаш доаг дешаш:

АСЛАНБЕК ШЕРИПОВ
1897— 1919
Революцен сий дола турпал

Вийнав 1919 шера 11 сентябре Советски Iаьдал бахьан долаш лоаттабаьча къовсаме Воздвиженски яхача слободке.

Къамаьл де дош лу Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела нов. М. Г. Гайрбекова. Цо йоах:

Нохч-ГIалгIай къахьегамхоша сий деш лелаю, цIаккха йиц а йолийтаргьяц шоай са ца ходеш Советски Iаьдал доаккхаши чIоагIдеши къовсам лоаттабаьча Гикало Николай, Асланбек Шерипов, Левандовский Михаил санна болча а дукхача кхыча а шоай сий долча къонгий цIераш.

Тахан вай хьаделл нохчий халкъа сий долча воIа, граждански тIема турпала, нохчий ЦIеча Эскара командующена Шерипов Асланбека дегIа памятник.

А. Д. Шериповна дегIа памятник хьаделлаш, цунца цхьана вай сий а ду хам а бу Нохчечен хьалхарча коммуниста, Терека паччахьалкхен деятела.

Укхаза, Советское яхача юрта, бер долаш а къона волаш а дуккха бетташи шераши даьхад Шерипова. Укхаза вIашагIйийттай цо цIеча лоамарой отрядаш. Ший отрядаца укхазара ихав из деникински кIайча казаккий гарнизонаш йохаеш майра тIемаш де. Ший доттагIчунца Гикало Николайца цхьана планаш увттаяьй цо укхаза деникински бандаех Грозный мукъаяккхар духьа.

Легендарни турпал вовзаш мел хиннарий дегашка латт Асланбек Шерипов, Советски Iаьдал бахьан долаш майра къовсам лоаттабаьр, цIаккха кIаьд ца луш хинна ленински идеяй пропагандисти агитатори, моллай, шейхий, купеций, беднякаш боацабеш мел хиннарий харцонаш къахетам боаццаш гучайоахар из хиннилга а ховш.

ЧIоагIа ладувгIар митинге дакъа лоацаш хиннараша А. Шериповца цхьана тIом беш хиннача цун соратника Мусалов Махьмада, Грозненски гарнизона тIемахой викала И. Кравченкос, ВЛКСМ райкома секретара Гугаева Луизас, пионерка Джамбекова Марема даьча къамаьлашка.

СУРТА ТIА: Советское яхача юрта А. Шериповна дегIа памятник.

В. Байдалова сурт.

Iилман керда говзалаш — ДАЬХЕННА

Мехка халкъа боахама массе дакъе прогресс сихъяра наькъаш лохаш, КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш ларде а лаьца, коммунизм хьалъяра керттерча лостамашка шоай низ дукхагIа тIабахийтара къахьегаш ба хIанз укх сахьате советски Iилмахой. Лохехьа вай кепа тох мехкарча Iилмахоша даь керда тохкамаш дувцаш дола ТАСС-а корреспондентий хоамаш.

МИШТА АЛСАМДОАККХАРГДА ТIОАНАШКАРА ДОАЛА МЕХКДАЬТТА

ТIоанашка хий чу а ухийташ мехкдаьтта даккхара метод пайдана хилар хIанзлехьа а гучадаьнна да Татаре промыслашка.

Хий чуахийтарца шеллацалийтеш мехкдаьтта доалла тIоанаш? Из хаттар хьалхашка эттар мехкдаьтта доаллача моттигашкара пайданагIа хургдолча тайпара из хьадаккхара де деза гIулакхаш Казански университета Iилман совето дувцача хана. Мехкдаьтта доалла тIоанаш хий чуэцарца шел а лу, хIаьта, луче, цигара доала мехкдаьтта кIезиг а лу, яхаш йола уйлаш хилар цига.

Фуд хIаьта бокъонца хулаш дар? Цу хаттара жоп лулга тIайийцар физико-математически Iилмай кандидата П. А. Пудовкина. Атта гIулакх дацар из. Казански университета вычислительни центре оттаьча «Урал-1» яхача электронни машинагара а новкъостал нийшар цу гIулакха кхыметтел.

Iилмахочо бакъ а даь хьахьекхад, тIоана юххьанцарча температурал кIезигагIа йоацаш температура йола хий мехкдаьтта тIоанашка чуахийтар экономически пайдана хургхилар. Цунах беркат даргда тIоанашкара хьадоала мехкдаьтта алсамдаккхара хIанзарчул. Татаре шерра контурал арахьа а чухьа а хий чу а ухийташ мехкдаьтта доаккхачул дукхагIа хургда тIоанагара хьадоала мехкдаьтта.

МЕХКДАЬТТАХ ДIАКЪАСТАЧА ХIАМАЕХ— ЛИНОЛЕУМ

Колба чу я, Iаьржа я ала а мегаргдолаш, баьде, хьамча санна маза болаш коачал. Из я нефтехимически производствах хьахоала коача кIув оалаш йола хIама. Цигга яда хозача мрамора бос бола йоккхий йоаца плиткаш. ЧIоагIа, йовхал новкъа ца хулаш, цIенъе атта йола уж плиткаш геттара дика хургья ванна йолча цIагIа, кухне чутоха. ХIанз укх сахьате уж алхха Азербайджана Iилмай Академе нефтехимически процессай института цхьан лабораторе мара яц. Цхьабакъда, кхоана йиш йола цун квартирана уж эца йиш хила мег хIанз ер дешаш волчун.

Республикерча Iилмахоша-мехкдаьттахоша кийч а яь хьалхашка енай пиролиза коачача продукташта комплексни переработка яра керда процесс. Пайданерча кхыча соединенешца цхьана, цу дIакъесташ йолча хIамаех хьаде йиш я куц доаккхаш чутоха гIишлой материалаш, линолеум, иштта кхыраш хьаяра эша синтетически кIувнаш. Азербайджана алхха цхьан предприяте низ кхоачаргба наха чуIе республике хьалдеча дерригача гIирсашта кхоачамбала уж продукташ хьае.

КIАДА ХЬЕРЧА ЦА ЛУШ ХИЛА ДАЬННАД

Целлюлозни кIадаш хьерчалургдоацаши диттача ца додаши хургдолаш кийчдара ший тайпара никъ корабаьб литовски химикашта Л. Растейкененеи Ю. Микшисанеи. Лаккхара температура а оттаяь катализаторий новкъосталца басмашкеи искусственни даьрешкеи карбидни кIув чубуийт, тIаккха уж кIадаш дуккхача маьхера физически гIулакхаш доаххаш хул.

Каунасски плюшево-даьрей комбинате тохкам баьб цу кердача метода.

ФИЛЬТРАЦИИ ЭЛЕКТРИЧЕСТВОИ

Хий чусоцаду моттигаш хьалъеча хана лаьттан тIоанашка фильтраци яра процессаш искусственно йохае йиш я хина меттел электричество юкъе а озаш.

Джизакски хий чусоцадеча моттига модель яьй ташкентски Iилмахоша. Цу модела чу лаьттан тIоанашта меттел йиткъига каьхата листаш яхкай. Лаьттан хIара тIоанах хий чакхдалара боарамца нийсдаь да цу листех электричество чакхъялар. Моделах чакхъялийтача электрически токо хьахьекхад хий чусоцадаьча моттиге хина фильтраци елга мишта хургда. Цо торо хилийтад боамбе кхаш а гаьна боацаш тIех боала машинникъ а хих лорабара эша пайданера гIулакхаш чакхдоахилга кийчде.

СИЛИКОНОВИ ЛАКАШ

Кремний органически соединеней ларда тIа силиконови лакаш хьадаьд Латвийски Iилмай Академе химе институте. Бетонни, аьшкбетонни блокаши панелаши хьаеча хана «хьекха» накъа доалаш да уж. Цул совнагIа цу лакаша шаьрей къегаши хулийт блокийи панелийи тIехеш.

Аьшка хIамаш мукх ца яийтара а чIоагIа пайдана да силиконови лакаш, уж хийцца тIахьакха йиш я металлически оатхалашта. Цхьабакъда, уж лакаш-м цу гIулакхашта пайдана хинна а Iап. Гучадаьннад: нагахьа санна спортивни яхта чу из лак хьекхача хи баьцаш тIайоал цига.

КЕРДА МОЛХАШ

Дахкий а цу тайпара кхыйола ялаташа зе деш йола хIамаш а летача кхай тIа гIолла, цар юаргйола хIама а тоссаш дIавода саг. Цхьан гектара кхоачам ба ши бIаь—пхи бIаь грамм хилча, хIаьта цул тIехьагIа ши кIира доаллашехьа геттара чIоагIа лазар дарж зенаш деши лазараш дIайоха кхухьаши йолча цу бнъ когарча хIамашта юкъе. Иштта йоаю уж маькаца, кемаца, кIица кийчъяьча бактерей культура — кердача советски молхаша.

Бактериологически наькъаца эпашца, кхашка хулаач дехкашца, дехкий кIоригашца, иштта юрта боахама доккха зе деш йолча кхыча хIамайца къовсам лоаттабелга. Средни Азе эггара хьалха дIадоладьраш ба киргизски къона Iилмахо-биолог Асан Токтосунов цун гIончий. Цар опыташ яьй Чуйски аренашка.

Толамца чакхдаьлар кхашкарча хьалех шерра даь тохкамаш, йоах зоологеи паразитологеи института воккхагIа волча Iилман болхлочо А. Токтосунова. БIарчча Iулаш а долаш цига хинна уж ялаташта зе деш йола хIамаш опытни участке цкъара техача цу молхаша 85—90 процент йоайир.

ХЛОРЕЛЛА ХИЙ ЦIЕНДУ

Сеца латта производственни хиш цIенделга геттара дика кхоачашду хи чу хулача хлорелла яхача баьцо. Дийлача хи Iамашка из буц дIаегIача, цо производствах хьакъесташ йолча органически хIамаех хий цIенду.

Сеца латта хий хлореллаца цIендара опыташ яьй целлюлозно-каьхата промышленностерча ленинградски специалисташа.

Ерригроссийски ударни комсомольски гIишло — Грозненски химически завод хьалъеча дикача балхаца белгалъяьннай Владимир Доленкос кулгалду монтажниккий бригада. Къонача болхлоша шоай балхаца бувзам болча кхыча монтажниккий балхашта кхоачам хургболаш дайман тIеххкоачашъю шоай сменни нормаш.

Сурта тIа: (аьттехьа) бригадир Владимир Доленко (аьрдехьа) слесарь Дмитрий Донсков.

В. Байдалова сурт.

ХIАНЗЗЕХЬА ЙОЛЛА ТIАДОАГIАЧА ШЕРА ХЬУВКЪАМА ЛАРД

БIаьстан кийчо яра—беррига низ

ТЕХНИКА — КОТАЛОН ЛАРД

МагIалбика района «Ингушский» совхоза юртбоахама машинашта ремонт ю цех. Низ болча кулгашца аьшкаца къувсаш боахк кагий нах. Дийнлу трактораш, шоашкара кхаша дIабаьккха низ юхачубосс царна.

Бе блокнот а доаллаш цхьа саг лел цеха чу гIолла. Болх беш боахкача механизатораашта дIатIа а вахе каст-каста лоацца къамаьл ду цо. Из ва мастерске заведующи нов. Кодзоев. Трактористашта эша оатхалаш дIаязъю цо.

ЭгIарча саьнгара цунна хьатIавоагIа лохарча дегIара, хьатара зIамигсаг.

— Новкъост заведующи, — йоах цо кулгахйоаллорг хьекхаш юхь тIара хьацар дIа а доахаш, — хьайга кхаъ баьккхача фу лу Iа? «ДТ-54» яха № 11 йола трактор кийча я. ХIанз хьанна новкъостал дергда аз?

— Баркал, — йоах заведующе Алероев Мусайга. Кокурхоев Ювсап тIехьависав. Цунна гIо де.

Барт тайна, цхьанне шоллагIчоа новкъостал деш къахьег механизатораша. Укх шера йиълагIча квартале, планах 18 мара тоае ца езача 38 трактор тоаяьй механизаторий коллективо. Кийчдаь латт дукха нохараш, сеялкаш, макхаш, культиватораш.

Сов сих а бенна гIалаташ дой-хьогI механизатораша ремонт еча?

— А, — йоах механика-контролера Дударов Башира. Машин мастерскера араялалехьа хIара оатхалга хьож тхо. Къаьстта комисси я из болх беш. Механизатораша дош деннад, еррига тракторни парк ханал хьалха дика бIаьстанга кийчъе, аьнна.

Бакъда, кIезига ба совхозе механизатораш. Дахача шера трактораша цхьан сменах мара болх баьбац кадраш ца хилар бахьан долаш. ТIаккха фуд цу хьакъехьа хIанз деш?

МЕХАНИЗАТОРАШ КИЙЧБУ СОВХОЗЕ

Сатийна я помещене чу. Пенех хьалтеха доахк тракторий схемаш тIайола плакаташ, гIандаш тIа яда тайп-тайпара деталаш. 24 зIамигсаг вагIа шоай хьехархочунга ладувгIаш.

ЛадувгIараша кхетадергдолаш, чулоацам болаш, хьокхама пособех хетте оал ше оала дош совхоза керттерча механика Алероев Хьамида. Бехктокхаме предмет да цо хьехар — «Механизаци».

Цул совгIа, хургболча механизатораша Iомаю агротехника (преподаватель — совхоза керттера агроном нов. Мартусевич).

Совхозо ший низаца, общественни хьисапе бу из болх. Каст-та курсаш чакх а яьха арахецаргба механизатораш.

Укх шера шин сменах тракторашка болх байта вIаштIехьдаргда совхоза.

— Бакъда, — йоах совхоза кулгалхоша, — механизатораши техникеи кийчъяьяр аьнна доагIача тайпара дIагIоргдац гIулакх. Лаьттанна фу эш хьажа веза.

УДОБРЕНЕШЦА ХЬАЬНДУ КХАШ

Дукха ха йоаццаш массайолча отделенешка чакхъяьннай ахархой собранеш. Цига дийцад дIаяхача хана боахаме хинна гIалаташ, гучадаьхад цар бахьанаш. Масала, дахача шера массайолча участкашка цхьатарра удобренеш а яхка, цул тIехьагIа лаьтташ звеношта юкъе декъаш моттигаш нийслора. Цу гIулакхо балхацара безам боабора, звеношта шоай участок мичахьа хургья хацар. Кхыча тайпара вIаштIехьбаьккхаб из болх укх шера. Эггара хьалха вIашагIъехкай звенош, царна дIаеннай участкаш, тIачIоагIъяьй трактораш, тIехьаювза техника. Совхозе болх беш я керда 22 механизированни звено.

Звенош вIашагIйохкалехьа механизатораашта, кIоаргга дIайовзийтай КПСС ЦК ноябрьски Пленума материалаш. Механизатораша дош деннад семилетка пхелагIча шера хIара гектара тIара 60 центнерал чухнахьа фуалъяьха хьажкIаш чу ца эца, аьнна. Дукха ба кхы а лакхагIа декхараш тIаийца а.

БИЦБЕННА ХЬАСТ

1957 шера ерригача МагIалбика районе цIи хеза яр цу совхозера звеньевая Балоева Iайшет. ХIара гектара тIара 86 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуийцаяр цо цу шера.

ХIана ейра из маяк, фу бахьан долаш дайра цо дIадоладаь дика гIулакх?

Боахама кулгалхоша тесса дитар лаьтташка хий дехкалга. Цу хана денз хий детташ участок хиннаяц цига. ХIанззалца бицбенна хиннаб из хьувкъама хьаст. Бакъда, укх шера юхаметтаоттаде лаьрхIад из пайданера гIулакх. ХIанз укх сахьате 190 гектар лаьтта да совхозе хий дилла мегаргдолаш.

— Нагахьа санна дахача декъача шера оаха цу лаьтта хий а дилла хьажкIаш кхеяьяларе, — йоах керттерча агрономо, — еррыгача районе чуийцараш миссел хьажкIаш йоахаргья оаха.

Совхоза кулгалхошта гучадаьннад шоаш кхо-диъ шу хьалха даь гIалат. ХIанз хий хьачудиллад цу лаьтта. ХьалхагIа маяк хинна Балоева а юхаенай ший кхай тIа.

Бакъда из хий детта участок 400 гектарага кхаччалца шеръе йиш йолаш яр, нагахь санна Паьсарен районерча АМООС-а ший дош кхоачашдоре. Дукха ха я цун начальника нов. Тоиева Ачалкхерча каналера совхоза кхашка хий хьачудилла сангараш йоахаргья оаха яхаш лувца. ХIаьта а хьагуш гIулакх дац. АМООС декхарийла я из гIулакх кхоачашде.

ФУНА ДИКАЛГА ХЬЕЖЖА ХЬУВКЪАРГДА ЯЛАТ

Керттерчарех цхьа декхар да ший ханнахьа дIадув фу кийчдар. Цу гIулакха уйла ю совхоза болхлоша гуйран денз. «ВИМ» яхача машинаца кхозза дийга, цIендаь боарамах кондици йолаш дIаоттадаь латт 107 центнер ганараш, горох, иштта кхы а.

Бакъда, ишта дац хьажкIий фу кийчделга. Ши эзар гектар дIалоацаргья укх шера цу культура. Сунженски управленегара дийхад совхозо октябрь бетта денз, хьажкIий фу хувца тха яхаш, заявкаш ахийтай. Бакъда, управленера бараша «Тахан-кхоана» яхаш тIехьадоах из гIулакх. Таханарча дийнахьа фуна кийчъяь цхьа хьажкIа яц совхозе. Еригаш а хувца езаш я.

Цар дехарга ладувгIа деза хIанз совхоз чуйоагIаш йолча Плиевски производственни управленерча кулгалхоша. ТIехьадаха йиш яц из гIулакх.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкор.

СССР вIашагIъелла 40 шу дизарга

ХАЛКЪИЙ СИЙЛАХЬ-ДОККХА ДОТТАГIАЛ

1919 шера январь бетта III-ча Ерригроссийски Советий съездо чIоагIъяьча «Къахьегамхойи эксплуатацена кIаллаьттача халкъийи Деклараце» тIа хьакхайкадаьдар, Советски Российски Республика вIашагIйолл паргIатача къамий паргIатача союза ларда тIа советски къамий республикай федераци а яь, аьнна. Дунен тIа эггара хьалха Советски автономе хьисапе хьаяь дуккхача къамех латта федеративни социалистически республика хилар РСФСР-ах. Шоай лоIамах цунна юкъедахар шоай дерригача исторе чухь эггара хьалха Советски Iаьдал бахьан долаш советски къаман-территориальни автономе тайп-тайпарча формашца къамий паччахьалкхенал кхаьча дуккха къамаши народносташи.

Хургдар тIех хьаькъалца гуш В. И. Ленина 1920 шерре а тIехьа яздаьд, «федеративни союз тIа-тIа дукхагIа кхотае ца гIийртача даргдац, цкъа-дале, гоннахьа тIема гIулакхашта боарам боаццаш дукхагIа низ болаш йола дерригача дунен империалистически державаш а ядаш йола советски республикаш, айхха советски республикай союз ца хилча, лорае йиш ца хилара а, шозлагIа дале, из ца хилча империализмо дохадаь производительни низаш юхаметтаоттадеи къахьегамхой хьалторо Iалашъеи йиш йоацаш йола советски республикай айхха экономически союз ца хилийтача ярг ца хилара а, кхозлагIа дале, дерригача къамий пролетариато бIарччача планах нийсбеш бола, дерригдунен бIарчча цхьа боахам вIашагIболлара тенденци, хила а йоагIаш капитализм йолча хана къаьгга гуш хьахинна а фуннагIа даь а дIахо дегIайоалаеи социализм йолча хана йизза чакхъяккхеи езаш а йола тенденци хилара а терко а еш». ВIашагIкхеташ йола еррига республикаш шоай мукъах барта йолча ларда тIа мара, цхьатаррарча бокъонех мара, вIашагIкхеташ йолча республикай кара шерра бокъонаш а юташ демократически централизма ларда тIа мара вIашагIйолла йиш йолаш яц, яьхад В. И. Ленина, советски республикай айхха федеративни союз.

1922 шера август бетта РКП(б) ЦК Политбюрос яьча решенех советски республикаш вIашагIтохаш болча болама практика Iомаяраи чулостаяраи комисси вIашагIъеллар республикаш вIашагIтохара вIаши мегаргйолаш йола белгалара паччахьалкхен-правови форма кийчъяр духьа. Цу комиссе балха керте эттар Сталин. Дукха ха ялалехьа цо тIаера шоай лоIамера республикаш шоай паччахьалкхен суверенитет йита а йита, РСФСР-а юкъеяхка езаш йола ший план. Цу «автономизаци» яра плано цIенъяь йоаяь дIайоаккхар шоай лоIамера советски республикаш вIашагIтохача болама еррига хьалхагIа мел хинна опыт. «Автономизаци» яра йола сталински план ший берригача чулоацамах духьал ерзаяьяр демократически централизмаи къамий цхьатарра бокъонаш хиларeи хьакъехьарча ленински принципашта, цо вугар бюрократически централизмага, вIашагIкхеташ йолча республикай бокъонаш чIоаггIа толхаярга. Укхаза цIаькха а гучадаьлар Сталин советски къамий республикаех ца тешаши шеко йолаши хилар, цу республикашкарча экономически культурнии строительствана зацентрализованни доал де безам болаш из хилар.

Культ личность хиннача шерашка уж тайпа Сталина уйлаш къаьсгта чIоагIа дегIаьхкар, къамий политика чакхйоахача хана доккхий гIалаташ дувлийтар цо. Советски республикаш шоай бокъонех йоахилга практически кхоачашде лаьрхIа йола «автономизаце» идея практике чакхъяккха гIертар из.

М. АХМЕДОВ.

Цхьабакъда, СССР вIашагIйоллача хана лоархIамера паччахьалкхен дешаш шийггара къестаде йиш йолаш вацар Сталин. Цун «автономизаце» идея парте юхаяьккхар. В. И. Ленина чIоаггIа критика йир цунна «овлангара денз харцахьа хьовзадаь гIулакх из хиларах». «Автономизаце» плано гIоттадаь партена юкъерча довний бахьан ше хьадовзийташ, В. И. Ленина яздаьд, «укхаза балийна дола гIулакх хиннад Сталин сихваларахи администраторски уйлаш цунна чуйоссарахи...» аьнна.

В. И. Ленина 1922 шера 26 сентябре парте ЦК Политбюро членашка ше яздаьча письмо тIа тIех хьаькъалера план елар советски республикаш паччахьалкхе а яь вIашагIтохара, ССР Союз вIашагIйоллара идея елар. Цу письмо тIа цо яздора, РСФСР-о ше вокх советски республикашта нийсса бокъонаш йолаш а лоархI, хIаьта царца цхьана а царна нийсса а еррига Федераце юкъара ВЦИК а еш, «кердача союза», «кердача федерацена» юкъе а йоагIа, яхаш. «Къамий хьакъехьарча е «автономизаце» хьакъехьарча дешах» лаьца тIехьагIо ше яздаьча письмо тIа В. И. Ленина белгалдора, «социалистически республикай союз йита а чIоагIъе а еза; цу гIулакха хьакъехьа шеко хила йиш яц» яхаш. Цхьабакъда, цунца цхьана цо чIоаггIа белгалдаьккхар, союзни социалистически паччахьалкхен чулоацам бюрократически телхабарга тIом дIахье безаш хилар.

Ленински хьехамашка хьежа, 1922 шера октябра бетта РКП(б) ЦК Пленумо решени йир Украинана, Белоруссена, Закавказски республикай Федерацена, РСФСР-а юкъе, Советски Социалистически Республикай Союз а еш, уж вIашагIтохара хьакъехьа договор динза дарг ца хилар бакъдеш.

Цул тIехьагIа советски республикаш СССР а яь вIашагIтохарах йола ленински идея йийцар болхлойи ахархойи собранешка, ЗСФСР, Украина, Белоруссе, РСФСР Советий съездашка, хIаьта массава раьза а волаш из мога а йир.

1922 шера 30 декабре хилар Советски Социалистически Республикай Союз шоай мукъах а цхьатаррарча бокъонах а вIашагIйоллара хьакъехьа Деклараци Договори тIайийца йола эггара Хьалхара Ерригсоюзни Советий съезд. ССР Союз вIашагIйолларах йола ленински тIех хьаькъалера идея котъьялар.

ССР Союз вIашагIъеллача хана денз шовзткъа шу дIадаьннад. ЦIаккха бIарга ца дайнача тайпара доккхий толамаш даьхад вай мехка халкъаша цу шерашка вахара массадолча доакъошка.

Къаьнача строягара тIехьаленна кхаьча хинна, къамаши народносташи экономическии культурнии гIулакхашта цхьатарра бокъонаш йоацаш хилар Коммунистически парте кулгалца цIендаь дIадаьккхад. Еррига советски къамий республикаша, шоайла вIаши вошал тIехь деча новкъосталах, эггара хьалхагIа сийлахь-доккхача эрсий халкъо деча новкъосталах, пайда а эцаш, шоашта хьаяьй хIанзара промышленность, къамех йола болхлой классеи интеллигенцеи кадраш, дегIайоалаяьй формах къамийи чулоацамах социалистически йола культура.

ХIанз шерра коммунизм хьалъеча заман чу дахаш а къахьегаш а, кердача общества сийрда здани хьалъеш а да дуккхача къамех латта советски халкъ. Пролетариата диктатура паччахьалкхенах дерригача халкъа юкъара паччахьалкхе хиннай цу кердача этапа тIа. Парте XXII-ча съезда исторически решенеша, вай заман сийлахь-доккхача документо — парте кердача Программа хьалхашка оттадаь аргIанара декхараш кхоачашдеш доахк Советски Союза дерригa къамаши народносташи.

ХIанзарча хьалашка СССР дерригача къамийи народностийи лоархIамегIара декхар да коммунизма материально-технически база хьаелга. Цу гIулакхо дIадех советски республикашта юкъера бувзамаши новкъосталаши кхы а айхагIа хулга, республикашта юкъе социалистически хьисапе къахьегам бекъар эргадоахаш тоаделга, ерригача паччахьалкхен хьашташ хIара советски республика хьашташца цхьана тардар Iалашделга.

Коммунизма материально-технически база хьаеча хана дукхагIа чIоагIлургда вай мехка халкъий юкъара гIулакхаш. Керда промышленни центраш хьаярои сихха дегIаахарои, хьалхагIа юстареи теIа йоахкаши хиннача мехка районашка Iалама рузкъаш гучадахарои царех пайда ийбарои, целинни лаьтташ карадерзадаро, массе тайпа транспорт дегIакхувларо хIанзле а дукхагIа лелабоах баха нах, новкъостал ду Советски Союза халкъашта юкъе вIаши дукхагIа гIулакхаш тоссадалара. Цунца цхьана цу гIулакхаша дIадех союзни республикай боахама гIулакхаш айхха бувзам болаш леладелга, халкъа боахама доал де зональни управленеш йохкилга.

Дукха ха йоаццаш ший болх чакхбаьккхача КПСС ЦК Пленумо белгалдир халкъа боахама деш дола кулгал овлангара денз эргадаккхара тIадерзадаь дола бокъонца революционни гIулакхаш. Укх тIеххьарча шерашка партеи Советски правительстваи, культ личностах юхедиса зуламера хIамаш дIа а доахаш, дикка шерйир союзни республикай бокъонаш. Ноябрьски Пленуме ше доклад еш новкъоста Н. С. Хрущева белгалдаьккхар, планаш увттаеча союзнии республиканскии органий гIулакхаш лер тIа доахаш беш бола болх бизза дIакхоачашбе а цу тайппара параллелизми дублировании дIаяккха а езаш хилар. Цу гIулакха динза даргдоацар да планаш увттаелгеи уж кхоачашъелгеи республикашта, цар госпланаштеи халкъа боахама советаштеи дизза дIатIадуллилга, хIана аьлча моттигерча болхлошта дикагIа йовз республика боахама торонаш, Iалама ресурсаш, балха низа кхоачамаш. ХIаьта ерригача Союза планови органа тIадут перспективни планаш увттаелга, республикански халкъа боахамеи планийи хьакъехьа дагаювлилгеи уж вIаши ювзилгеи. «Планировани цу тайпара вIаштIехьъяккхар, — йоах новкъоста Н. С. Хрущева, — союзни республикайи моттигерча органийи бокъонаш шер а еш, къахьегамхой творчески инициатива йоаржа а еш, халкъа боахама планировани яра юкъера централизованни лардаш дIахо дегIакхувлар да».

Цхьана дахаш а къовсам лоаттабеш а даьккхача шовзткъа шеро вай мехка халкъаш тешадаьд, СССР вошал долча социалистически къамий сийлахь-боккхача дезала юкъе мара хIара советски республика дIахо тоаяла а чIоагIъяла а йиш йолаш ца хиларах. Коммунизм хьалъеча хана къамашта юкъерча гIулакхий деррига дешаш пролетарски интернационализма, ленински къамий политика гал ца йоаккхаш чакхъяхара ларда тIа къестаду, цу хана парте магийтац къамий башхалонаш е IотеIаелга а, е хьалсувсаелга а.

СССР-е коммунизм котъяларца кхы а дукхагIа гаргадоагIаргда къамаш, лакхлургда цар экономически идейнии цаIал, дегIайоагIаргья цар духовни гIулакхий юкъара коммунистически оамалаш.

№ 23 йолча «Агитатора» журнала тIара.

КПСС ЦК Пленума решенеш — наха юкъе

КПСС ЦК ноябрьски (1962 шу) Пленумо ший болх дIа маболабинге а, Наьсарен районерча «Октябра 40 шу» яхача совхоза партбюрос (парторганизаце секретарь нов. Арчаков) совхоза агитаторашта хьалхашка декхар оттадир Пленума материалаши цига новкъоста Н. С. Хрущева яь доклади наха шерра дIайовзийта, аьнна. Из лоархIамера болх сихха дIаболабир берригача агитатораша. Пленума решенеш къаьстта дика дIайовзийт агитатораша Мислауров Iисакха, Беков Берса, Алиханов Мусас, Олигов Салмана, Акиев Баьтарбика, кхычар.

Цар массанена а хозаш Iойийшар Н. С. Хрущева доклада цхьайола разделаш, цар дувц дIахо юртбоахама продукци дукхагIа яккхара партеи правительстваи юрта къахьегамхошта хьалхашка оттадаь доккхий декхараш.

КПСС ЦК ноябрьски Пленума материалех лаьца шоаш беседаш еча хана Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш дукхагIа дашха гIерт агитатораш.

Агитатораша совхоза къахьегамхой оарцагIбоах доаханна дикагIа гIулакхдара, бIаьстан юхье кхашка балхаш де дезаш йолча техникана ремонт яра, фу кийчдара, кхашка удобренеш дIаяхьара, иштта кхыдараршта.

ХIанз 1962 шера йиълагIча квартале трактораршта ремонт яра план ханал хьалха кхоачашъяра шоай берригa низ тIабахийтаб совхоза механизатораша.

Укх деношка агитатораша шерра дIайовзийт СССР Лакхехьарча Совета сессе материалаш а «ХIанзара дунен халкъашта юкъера гIулакхаши Советски Союза арахьара политикеи» яха нов. Н. С. Хрущева доклад а.

Уж материалаш Iомаю политически дешара сете а.

Юртбоахама экономикаи лоаман кхалнаха политграмота хьехачеи ерригача кружокашка КПСС ЦК ноябрьски Пленума материалаш ювцаш занятеш ю совхоза пропагандисташа.

Цунца цхьана белгалдаккха дезаш да, цхьаболча агитатораша къахьегамхошца наггахьа мара беседаш еш ца хилар, массово-политически болх во беш хилар.

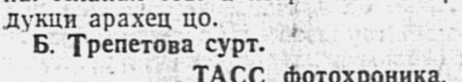
Парторганизаци декхарийла я, партбюрос шоашта тIадилла декхар кхоачаш хIана даьдац аьнна цу тайпарча агитаторашка хатта, партеи правительстваи решенешта пропаганда еча юкъе агитатораша дикагIа дакъа лоацаргдола гIулакх де, юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара нах оарцагIбаха.

Н. ПАШЕННЫХ,
КПСС Наьсарен райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе заместитель.

Московски область. Искусственни синтетически хьоаса беча Клински комбината коллективо дог гIоздаьнна тIайийцар КПСС ЦК ноябрьски Пленума химически промышленность дегIайоалаяра йоккха терко еш дола соцамаш. Цхьайтта бетта план комбинато 9 ди хьалха кхоачашъяьй, цо торо хилийтай планал совгIа бIаь эзараш сомий мах бола продукци арахеца. Ер шу дизалехьа планал совгIа массехк бIаь тонн хьоаса паччахьалкхенна дIалургба комбинато.

Сурта тIа: коммунистически къахьегама ударник Логинова Валентина. Планал совгIа хIара сменах продукци арахец цо.

Б. Трепетова сурт.
ТАСС фотохроника.

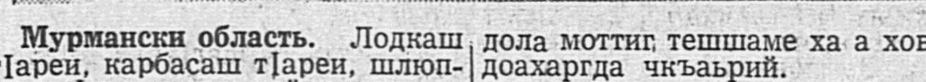
ЦРМЗ № 2 йолча цехерча слесара новкъоста Ветренко Константина ший балха норма 168 процент кхоачашъю, коммунистически къахьегама ударник ва из.

Сурта тIа: копот тIалусташ йола ПНК-И яха приспособлени кийчъеш воалл Ветренко Константин. Н. Плиева сурт.

Мурмански область. Лодкаш тIареи, карбасаш тIареи, шлюпкаш тIареи чкъаьрий доахараршта хьожаяь яьча дIа-юха кхухьача чкъаьрий лохача зIамигача прибора тохкам баьб Курильски полуострове цхьан бухте. Прибора новкъосталца чкъаьрий дола моттиг тешшаме ха а ховш доахаргда чкъаьрий.

Сурта тIа: дIа-юха кхухьача чкъаьрий лохача прибора тохкамбар.

Б. Вирина сурт.
ТАСС фотохроника.

Юха шера чотах

Семилетка 4-ча шера план кхоачашъяьй столярни хIамаш еча завода коллективо. Укх шера заводо хьаяьй 9 эзар квадратни метр корий блокаш, 2 эзар квадратни метр наIарий блокаш, 65 эзар сома маьха мебель, 2239 ученически парташ, дуккха кхыйола продукци а арахийцай.

ДегIаенай дика кадраш, заводе хьалъяьй столярнии сборочнии цехаш. ХIанз завода коллектив 1963 шера чотах болх беш я.

Дика болх беш ба болхлой: столяраш-сборщикаш Ю. Белоусов, А. Абубакаров, станочникаш Ю. Каспаров, М. Архипова, дуккха кхыбараш а.

Б. НОВОСЕЛЬСКИЙ.

Пленума решенеш йовзийташ

Халкъа боахама деш дола партийни кулгал эргадаккхара КПСС ЦК ноябрьски Пленумо коммунизм хьалъяра шерра торонаш хьаелл советски халкъа хьалхашка, керда доккхий толамаш дахара цун дог ураувттаду.

Парте ЦК ноябрьски Пленума материалаш боккхача безамца Iомаю Грозненски района къахьегамхоша.

КПСС ЦК Пленумо ший болх дIа маболабинге а, Пленума материалаш, новкъоста Н. С. Хрущева доклад совхозий болхлошта, юрта боахама специалисташта, колхозхошта дIайовзийта йолаелар района еррига партийни организацеш. ХIанз а Пленума материалашта шерра еш пропаганда я ерригача колхозийи совхозийи партийни организацешка, боахамий кулгалхой, юрта боахама специалисташ, производстве хьалха латтараш, лектораш, агитатораш цу балха юкъе а озаш. КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш дIайовзийтача дакъа лоацаш ва 680 совгIа агитатор. Коммунизма материально-технически база хьаяр духьа дерригача халкъо лоаттабеча къовсамера ший лоархIам а моттиг а хIара колхозхочоа, совхоза болхлочоа йовзаргйола гIулакх де гIерт тха агитатораш.

Кхашкарча станашка, фермашка, бригадашка юрта боахама къахьегамхоша лаьрхIа ладувгI агитаторашеи лекторашеи еча беседашка, чIоагIа дакъа лоац КПСС ЦК Пленума материалаш ювцача, шоай предложенеш тел болх тоабара, дIахо юртбоахама продукташ дукхагIа яхар духьа кхоачамехи торонехи пайда дикагIа эцара.

Грозненски опорно-хьоскхама совхоза дикагIа волча свинара нов. М. И. Шарунова предложени елар гIойленагIеи пайданагIеи йола метод хиларах тарра, халача балхашта мамогга дукхагIа механизаци а еш, дуккха вIашагIа а теха хьакхарч кхоабилга ерригача совхозашка дIадоладар дикагIа хиларах.

КПСС ЦК ноябрьски Пленума итогаш ювцаш № 3 йолча сомий-баьца даарий совхозе хиннача собране агитатора нов. Самойлова аьлар, халкъа боахама деш дола кулгал дIахо тоадар — нийса а ханнахьа яь а решени. Вахаро ше хьахьекхад юрта боахама хьайдда кулгалде дезаш хилар. Дукха хана денз КПСС Октябрьски райкомо партийни кулгалдеш хилар тха совхоз. Бакъдар аьлча, йоаггIача тайпара цунна уйла тIаяхийта вIаштIехьдаланзар цун, хIана аьлча районера дукхагIъяраш промышленни предприятеш яр. Шу гаргга ха я тха партийни организаци Грозненски районе дIачуенна. Цунах дика пайда баьлар.

КПСС райкома, юххьанцарча партийни организацей секретарех, райкома а райисполкома а отделий заведующех — партийни активистех 40 совгIа саг ва укх деношка КПСС ЦК ноябрьски Пленума итогех лаьца бахача наха лекцеш ешаш, докладаш еш. Культура отдело къаьстта кинопередвижка яхийтай колхозашкахь совхозашкахь.

«Юрта боахамера кердадараш» яха киножурнал хьувкх къахьегамхошта. Кино доладалале хьалхагIа лекцеш еш, беседаш ю. Клубашкеи юрта библиотекашкеи КПСС ЦК Пленума материалаш тIайолаш стендаши витринаши оттаьй. Шерра болх дIаболабаьб Iилмаи политически кхетамаш доаржадеча общества районни отделенерча лекторски группай низашца КПСС ЦК Пленума материалашта пропаганда яра. Цу темах лаьца хIанзле а 120 совгIа лекци йийшай.

КПСС ЦК ноябрьски Пленума материалаш боккхача безамца Iомаю партийни дешара сете дешаш бараша. Кружокашка, политшколашка, семинарски группашка дешаш волча 3 эзар совгIча саго Iомае йолаяьй Пленума материалаш.

КПСС райкома политически дешара кабинета пропагандисташтеи лекторашштеи долча новкъостала Пленума материалаш, газетех хьаяьха статьяш, моттигерча темаех йола материалаш тIайолаш кийчъяь витринаш я.

Коммунизм хьалъяра керда толамаш дахарга вай дугаш йолча парте хьакъалера политика дег чу латташ вах хIара коммунист, хIара юрта къахьегамхо, царех хIаране уйланца да дег чу дувшаш дола, новкъоста Н. С. Хрущева КПСС ЦК ноябрьски Пленуме яьча доклада тIара «...кхы а дикагIа къахьега деза вай ворхI шера плана заданеш кхоачашъяь ца Iеш, тIехкхоачаш а яр духьа» яха дешаш.

Районни партийни организаце беча массово-политически балха тIехь хIанз берригa низ тIаберзабаьб ер юртбоахама шу дика чакхдоаккхаргдолаш, пайда эцанза диса кхоачамаши торонаши гуча а яьха, вахара юкъехьоргйолаш, КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш сихагIа кхоачашъергйолаш юрта къахьегамхой оарцагIбахара.

С. ИБРИЕВ,
КПСС Грозненски райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующи.

Цхьан письмо лерах

МАЦА ЮХАТОХАРГВА АЬЛ-ДИТТ ЛЕЛАДЕР

Хьаггал чIоагIа кIаьд ца луши къар ца луши Мавлят Бибулатович Бабаев хиларо ший пайда беннаб. Каст-каста почтальонаш хьувза баьлар цун цIенна хьалхашка. Цар Москвера а Грознера а уха письмош дIателар адресагага. Бабаевга уха письмош мехка эггара лакххехьарча моттигашкара, союзнии республикански министерствашкара, ведомствашкара, организацешкара, дуккхача центральни газетий редакцешкара ухаш хилар ховш тIаяь белгалонаш а йолаш дар. Нохч-ГIалгIай АССР Шелковской районерча Сары-Су яхача поселке аха болабелар Грознера а Москвера а тайп-тайпара викалаш.

Со а вар Бабаевх кхета Сары-Су водаш. Киса доаллар Сарысуйски бархI шера школа вурийтта хьехархочои болхлочои «Правда» яхача газета редакцега яздаь письмо. Укх тайпарча дехарца чакхдоалаш дар письмо:

«Оаха дех шугара: тхо долча шоай корреспондент вайта, хIаьта «и»-на тIа, юххера а, тIадам а оттабе».

«И»-на тIа тIадам оттабара Бабаевца шийцца къамаьл де дезар. Цхьабакъда, со Сары-Су нийсваланзар: новкъа водаш хайра сона, Бабаев Шелковская яхача станице хилар, цига халкъа судо къоастадеш дар цун аргIанара дехар.

Тхо суде дIакхаьчар халкъа судахочо Федорова заседани хьаеллаш, Бабаевга укх тайпара хаттар деча ханна:

— Ер дош дувцийта теший хьо суда составах?

Бабаев — дизача дегIара, гIовсибат дика долаш, лер сиха долаш вола къонаха — кисара хьалдаьккха цхьа каьхат хьа а дийла, из деша эттар. Цу тIа белгалйоахаш яр кодексаш тIара статьяш а, халкъа судахочун гIулакхех, моттигах, лоархIамах дола дешаш а, уж хIамаш судахочо Федорова кхоачашдеш ца хиларах дола къамаьл а. Керттера бахьан дар общественни порядок толхаярах дукха ха йоацаш судо решени а яь, Бабаева чувоаллаш пхийтта дии пхийтта бисеи даккхар.

Бабаева енна отвод, халкъа заседателаша йийца а йийца, кIал лард йоацаш хиларах тIа ца эцаш йитар. Судахочо Iойийшача Бабаева дIачуеннача тамашийнача искаx гуш дар, Сарысуйски школа завхоза гIулакха тIара, цунна хеташ, законах доацаш ше дIаваккхарах дола приказ юхадоаккхилга, бокъо йоацаш балхара дIа а ваькха балха воацаш ше ткъа пхиъ бутт ха яккхарах шийна алапи лулга, шозза Грозне Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча суден парте обкомеи вахарца ду[illegible]ий дайна ахча юхаметтатоттаделга, маркаехи письмо беттаехи[illegible]ие доадаь ворхI сом хьатохийла цо дIадехаш хилар.

Халкъа суда заседане се кхачале хьалхагIа, Грозне со хьежавар тайпарча моттигашка Бабаева яздаьча письмой бок[illegible]внага а цу письмошта райкома секретара, обкома секретара, партийни контрола болхлоша, просвещени лакхерча школа, Iилман учреждений болхлой профсоюза обкомо председатела кулгаш а яздеш [illegible] жопашка а. Из деррига [illegible]ннад Сарысуйски школа директора хьехархой коллективо дехарах [illegible] гIулакхна тIара Бабаев дIа[illegible]ах. Бабаева школерча технически болхлошца еппараш еш [illegible] хьехархошца гIожа хиннав, [illegible] гIулакхаш тесса леладаьд. ХIаьта [illegible] Бабаев дIавоаккхаш дола [illegible]къа меттел, шозза а — 1960 шера 28 октябреи 21 декабреи — ар[illegible]л тIехьагIа хьехархой коллективо [illegible]иганзар из балха юхаоттав[illegible]кха Бабаев, цу хана хиннача школа директора Михайлова м[illegible] финансови дисциплина тол[illegible]г хинна хиларах пайда а ийца, шийна мамогга тохавеннав.

ХIанз ши шу совгIа ха я Бабаева кхахьийта дуккха письмош-жалобаш къестаеш мехкара итташ учреждениши организацеши хьувза. Бабаева тийнначa заявленеех следстви лелаяьй прокуратура болхлоша, заседанеш яьй халкъа судаша а граждански дешашка хьежаш йолча республика Лакхехьарча суда судебни коллеге а. Бабаев ца соцаш Сары-Су ихаб Грознереи Москвереи дуккха викалаш. Аьлча кхоачам ба, Бабаева ахийтача жалобех профсоюза обкома кхо инструктор, председатель Сары-Су ваха хилар, цига хиннав Москвера вена ВЦСПС викал а. Просвещене Министерствера Бабаев волча хиннав кхо инспектори министра заместительи. Парте обкома инструктораш а хиннаб Бабаев волча. Массане а беш хинна соцам цаI ба: Бабаев балхара дIа нийса ваьккхав, хьехархой бехке беш цо дувцараш кIал лард йоацаш да.

Шин шера Бабаева ахийтача письмоех дуккха дараш дийшад аз. Во а дегаза а хет уж Iодийшачул тIехьагIа. МоллагIа вола аьл-дитт леладу саг хинна Iац Бабаев. В. Дала яхачох, аьл-дитт леладер — цIогал хьувзадар, доацар дувцар, цатоамаш дахар да. Уж гIулакхаш чакхдаьха Бабаев ваьнна дукха ха я. Бабаева шийна хьанийсвеннaчох хабараш дувц, из бIехву, пайдана доацараш гIеттаду, йоахараш дувц, массанена а серд. Цун письмош тIара даим гучалелх «цIаккха а де доагIар деш бац», «канцелярски бюрократаш ба», «цар ца деш зулам дац», «зуламашта юкъе дакъа лоацаш ба», яхаш, цо нахах тийхка цIераш. ХIаьта школа хьехархой коллективах цо «зуламхой группа» аьле мара кхы тайпа цIи а яккхац. ХIаравар къаьст-къаьста ше бехке ваь ваьнначул тIехьагIа берриганех а цаIаш бе волалу из: «Парте райкома болхлоша даим зуламаш ду. Парте обкомо хьаллоаттабу уж». «Зуламхошкахьа ваьнна хиннав областной прокурор а». «Райкомо, профсоюза обкомо, кхыметтел ВЦСПС а гIо-новкъостал ду цу воча гIулакхашта». Аьл-дитт леладара тIехьашка воалаш воацача Бабаева ше лакхерча моттигашка яздаьча письмош тIа йоах: «Цу тайпара, ерригача партийни, советски, профсоюзни органаша, прокуратура, халкъа судо, дуккхача кхычар гуччахьа гадоах зуламаш даьча зуламхой, тIа а кхувш, бехкаш ду кхоачамбоацарашта духьалбувлаш мел болча тешамерча патриоташта».

Хьайла мича кхувд Бабаев!

Ишта язъяь я дукхагIйола заявленеш. ХIаьта шин шера Бабаева кхахьийтай уж — лаьрхIа варгвоацаш дукха!

«Тхо цец а даьхад, хIанз эгIаз а дигад Бабаева заявленеш къоастае тхо долча ухача берригача викалаша гIулакх цхьа канцелярски хьисапе леладеш хиларо, — язду «Правдага» Сарысуйски школа вурийтта хьехархочои болхлочои. — Школе моттиг яц Бабаевна, хьалха цунга хиннача гIулакха тIа юхаоттаве яхаш цо деш дола дехар кхоачашде йиш йолаш дац ...яхаш, оаха яхар бакъду цар массане а. Кхы хIама дац. Багара а яьккха чухеххаш вола аьл-дитт леладер, эгоизмо хьаьрваьккхар юхакъовла могарг доацашйола вай еррига общественность, судеи прокуратураи органаш?».

Из законах доагIаш деш хаттар да. Хийцца де мегаргдолаш да из профсоюза обкомага а, республика просвещене Министерствага а, хIаьта иштта парте обкомага а. Царех хIара организаце тоъал дукха Iайнай Бабаев бIеха дог чу а делла, аьл-дитт леладер волга хьахьокхаш йола цун эпистолярни «тIехьале». Бабаева леладу аьл-дитт цар магийтарои сатийна-бIаргкхоабараш а хинна уж багIарои даьд цунна новкъостал, бIуболийтаб цун цхьаккха духьале йоацаш аьл-дитт леладе йиш хиларах. «Аьл-дитт лелош-м атта дар, цунах жоп луш атта доаца мара» яхаш къаьнара кица да. Шовзткъе ялх шу мара дац Бабаева. Укх тайпара хаттар белгалдаьдолий Грознерча цхьанне а:

— Укх тIеххьарча шин шера фу деш ва, болх мича беш ва Бабаев?

Духхьашха из хаттар дир Бабаевга халкъа судахочо Федорова. Цкъаьннахьа даьча цу хаттаро батт озаяйтар Бабаевга. Цхьабакъда, цо сихха гIаьметта а вена, ши-шийца раьза хинна жоп делар:

— Болх беций, къуйи зуламхойи тоабаш аз гучаяхар а ши шу совгIча хана царна хьалхара аз мах боацаш заявленеш язъяр а?

— Сенах вах хьо хIаьта, ахча мичара ух хьона?

— Сона новкъостал ду паччахьалкхенои халкъои, — бIаргцIацкъам ца тохаш жоп делар Бабаева. Нийса оалаш да: аьл-дитт леладеш вале ха из лодыр волга. ХIаьта укхаза-м дукхагIа а ва — бокъонца вола тунеядец.

ТIаккха юха? Цу хьакъехьа цхьа соцам бань хургба судо? Баьбац. ХьалхагIа ше хиннача гIулакха тIа юхаоттаве со яхаш Бабаева беш бола низ юхатохар мара кхы хIама даьдац судо.

Долче хIаьта, цхьаькха гобаккха волалургва-кх аьл-дитт леладери тунеядеци вола Бабаев. Юха а из велча кхестаргба тайп-тайпарча ведомствашкара даьхка жопаш цунга дIадала гIерташ бола почтальонаш, ухаргба викалаши комиссеши.

Мича ханналца хургда из, Грознера новкъостий?

Л. КУДРЕВАТЫХ.
(19 декабрера «Правда»).

Авари йоацаш болх бар—толамаш совдахар

Советски халкъа вахар чухь хиннача йоккхача событега — КПСС ЦК ноябрьски Пленумга — керда производственни толамаш а даьха баьхкар Нохч-ГIалгIайчен промысловикаш — мехкдаьтта доахараш.

«Iаьржа дошув» даккхара план 11 бетта 103 процент кхоачашъяьй, хIаьта мехкдаьттаца хьауха газ яккхара — 113 процент. Цу юкъа къахьегама овсарле 3,4 процент лакхъеннай мехкдаьтта доаккхача. Юкъера лаьрхIача деннеи бийсаннеи доаккхаш дола мехкдаьтта 21 процент дукхагIа хиннад, хIаьта цунца хьайоала газ — 41 процент. Газах доаккха валовии товарнии бензин 112,6 процент хиннад.

Уж толамаш дахара новкъостал дир коммунистически къахьегама коллективаши ударникаши яха цIи яккхар духьа шерра яьржача социалистически яхьо. Цу доккхача а лоархIамерча а паччахьалкхен гIулакха хIанзле а юкъеззав республикера 11 эзар совгIа мехкдаьттахо, хIаьта царех 1000 гаргга волча сага коммунистически къахьегама ударник яха сий дола цIи еннай. Из цIи лелаеш я 3500 саг юкъевоагIаш йола 163 коллектив. Цу хьалха латтача коллективаех я «Малгобекнефта» мехкдаьтта промыслови управлене кхаь а промысла коллективаш, «Октябрьнефта» телемеханизированни промысла, Центральни ремонтно-механически завода гIишлонхой, «Сунжанефта» мехкдаьтта промыслай коллективаш.

Даьхача цу толамаша хьахьокх, партийни, профсоюзни, боахама организацеша производствера къахьегамеи производственнии дисциплина чIоагIъяра гIулакха предприятей коллективашта юкъе хьехама болх беш хилар.

Цхьабакъда, къахьегамеи производственнии дисциплина телхаеш моттигаш хиларо тешал ду, из гIулакх хIанз а мехкдаьтта доахачеи газовии промышленноста управлене предприятешка белггала дика латташ ца хилара.

Къахьегама дисциплина телхаяь моттигаш 2,5-зза совгIа дукхагIа хиннай МагIалбикерча предприятешка, «Грознефтеразведка» яхача тресте, «Октябрьнефта» мехкдаьтта промыслови управлене.

Къаьстта оарцагIвала везаш, вуча хьала тIа да гIулакхаш республикерча бурув деттача предприятешка. Къахьегама дисциплина лоха хилар, авареш дукха яр бахьан долаш ца тохаш дисад эзараш метраш бурув. Из да укх шера 11 бетта йола бурув тохара балхий план кхоачаш ца яра керттерча бахьанех цаI. Мехкдаьтта доахачеи газовии промышленноста бIарчча Управлени хьайийцача бурув тохара план 76 процент мара кхоачашъяьяц. Планах бурув теха а яьккха, тохкамбе а болх бе йолаялийта а езача 53 скважинах бокъонца тохкамбаь яьннараш яц 29 мара.

113 авари яр бахьан долаш, хьабоалаш пайда боацаш, авареш дIайоахаш 77.986 сахьат балха ха йоайир бурув деттараша. Хьожаргда вай, масала, доккха декхар — МагIалбикан Вознесенскенеи юкъерча дукъа мелови тIоанашта бурув тохилга — тIадожадаьча МагIалбикерча бурув деттача шинна а контора балхага. 21 авари яьй цар укх шера, цу даькъе тохкама кIоарга бурув деттача МагIалбика 1-гIча контора ялхайттеи 2-гIчо пхиъи. Пайда хьа ца боалаш, авареш дIайоахаш яйна ха 20.871 сахьат да.

Хиннача зенашка хьежача эггара йоккхагIа авареш яьй 1-гIча контора №№ 809, 804 йолча, бурув детта мастераш новкъостий Вартанови Цогоеви болча скважинашка. Укхаза бурув детта инструмент йохаярах, цкъа теха бIаьш метраш бурув цIаькха юха а тоханза даланзар.

Кхы дикагIа латтац гIулакхаш тохкама кIоарга бурув деттача МагIалбикерча 2-гIча конторе а (директор нов. Фролов). 5 авари яр бахьан долаш 15.017 сахьат ха яйнай.

№ 810 йолча скважине бурув деттача мастера нов. Рубаника тIадилладар сеца латташ дукха ха яьккхачул тIехьагIа скважина чура цIенъяр духьа № 12 йола трехшарошечни бурув чудохийтилга. Шийна тIайилла технически задани нийса чакхъяккха езача метте, бурув деттача мастера шийггара толхайир спуско-подъемни операцей правилаш, чуIайнача хоттах скважина хьалхxагIе а цIенъяьяц, из бахьан долаш бурув детта инструмент хьахецалургйоацаш тIехк санна чIоагI а енна дIаэттай. Авареш дIайоахаш балхаш деча юкъа зехьа дайра бригада теха 497 метр бурув. Цу тайпарча бахьанах ца тохаш дисар 1600 метр бурув мастер нов. Богаевский волча 798-гIча скважине, мастер нов. Непросов волча 797-гIча скважине—2700 метр.

Беной яхача мехкдаьтта доахача моттиге порядок оттае хьежабац «Гудермеснефть» яхача мехкдаьтта промыслови управленеи бурув деттача цехен кулгалхой. Цудухьа да бурув тохара балхашта паччахьалкхен горно-технически балхашта тIахьожам лоаттабеча Грозненски округа Управлене бурув деттача Гудермесски цеха балха тохкам беча хана алхха тохкама бурув деттача буровойш даь гIалаташ дукхагIа гучадахар: кхерамзлен техника дIадехарашка хьежжа яц кара болх бу инструмент, бурув деттача оборудованена ремонт ю мастерской чуйола помещени тесса йита а бIеха а я. Вышка тIа вувла лоамеши площадкаши хьа во яь а воча материалах яь а я.

Цу масалаша цIаькха а хьахьокх, Нохч-ГIалгIай халкъа боахама совета бурув деттача буровойшка хулаш йола дукхагIа йола авареш бурув деттача бригадаша къахьегамеи производственнии дисциплина телхаяр, бурув деттача контора кулгалхоша боаггIача тайпара болх хьа ца бехар а тIахьожам ца лоаттабар а бахьан долаш хилар.

Авареш ца хилийтара деша кхоачамболлаш уйла яц «Старогрознефта», «Октябрьнефта», «Сунжанефта» НПУ а «Грознефтеразведка» яхача треста а бурув детта контораш санна йолча бурув деттача йоккхийча предприятешка.

Республикерча дукхагIболча бурув деттараша дика кхетаду шоашта хьалхашка оттадаь доккхий декхараш, хьинаре къовсам лоаттабу «Iаьржа дошув» даккхара енна производственни заданеш кхоачашъяр духьа.

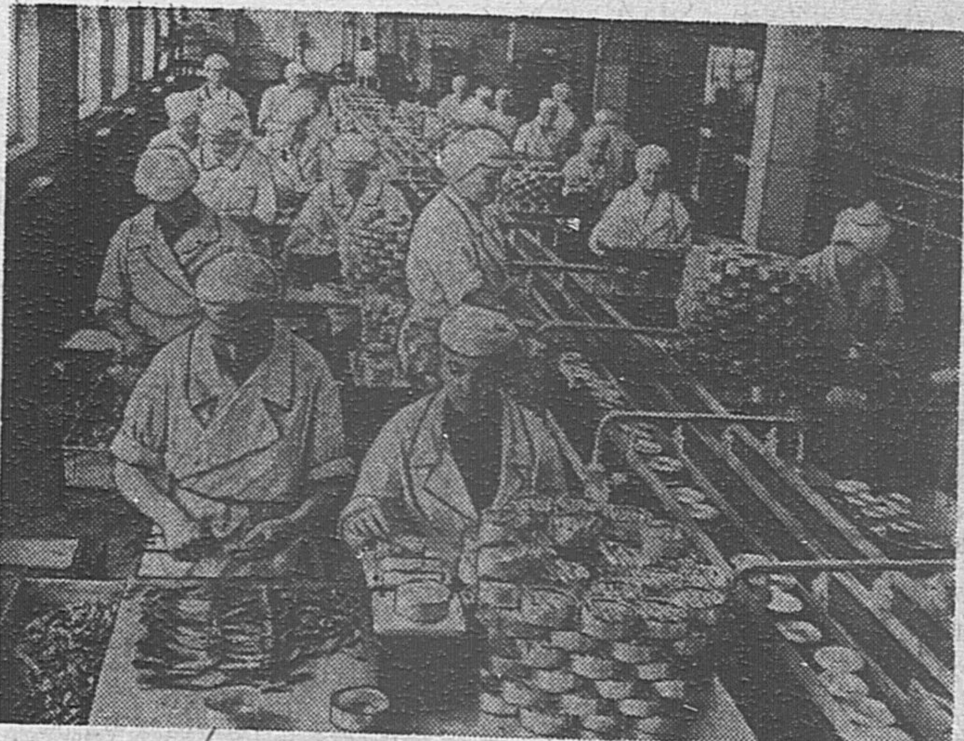
Дика болх бу «Старогрознефта» НПУ бурув деттача контора мастерий Ф. М. Свинцова, А. М. Заринске, П. Н. Киселева бригадаша, тохкама кIоарга бурув деттача МагIалбикерча II-гIча контора мастера нов. И. П. Загилова, тохкама кIоарга бурув деттача Iаьлий-Юртарча контора мастера нов. И. Л. Сидормай, «Грознефтеразведка» яхача треста тохкама бурув деттача бригадаша.

Хьокхам эца мегаргбараш ду кха ба.

Промышленноста хьадда кулгалдара, долаш долча кхоачамех пайда эцара гIулакха Iалашмате лоархIамера декхараш белгалдаьд КПСС ЦК ноябрьски Пленумо.

ТIадиллача гIулакха хьалхара бехктокхам лакхбар, производстве хулача аварешца къовсам лоаттабар, къахьегамца коммунистически гIулакхаш хилар — мехкдаьтта промышленносте дIахо толамаш дахара долча лоархIамегIарча хьалех цаI. Шеко яц, мехкдаьтта доахарий сий долча отрядо Даьхен заданеш сийленца кхоачашъерг хиларах, ворхI шера план ханал хьалха чакхйоаккхаргхиларах.

Р. ТУРЛОВ,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома промышленно-транспортни отдела заведующе заместитель.

ЛАТВИЙСКИ ССР. Скултски чкъаьрий-консервни заводо ханал хьалха кхоачашъяьй шера план. Планал совгIа 4 эзар центнер продукци арахеца лаьрхIад завода коллективо.

СУРТА ТIА: коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара боккха къовсам лоаттабу хьалхле лелаю консервни цеха коллектив.

Л. Пантуса сурт. ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЯР

Къахьегама овсарле лакхъяро лохбу продукце цхьа единица яккхарга дIабода къахьегами махи, цунца цхьана цо дукхагIа йоаккхийт дика продукци.

Цхьабакъда, вай республика дуккхача колхозашкеи совхозашкеи дашхац юртбоахама продукташ яхара экономически хьокхамаш, хIана аьлча цхьадолча боахамий кулгалхоша шоаш а бокъонца теркам тIабохийташ леладац къахьегама овсарле лакхъяра, продукци яккхарга дIабода мах лохбара гIулакхаш. Юрта боахама, къаьстта а хьайбаш леладара, доаггIача тайпара кулгал ца дар бахьан долаш да 1962 юртбоахама шу 3.282 эзар сома зе а деш 15 совхозо чакхдоаккхаш хилар. Боахамашта зе хилара керттера бахьанаш да хьайбай продукци яккхарга къахьегам дукха бодаш хилар, доагIачул совнагIа доаханна доакъар телар, хьайбай боахамерча къахьегама механизаци кIезига яь хилар.

Масала, республика ерригача совхозашка юкъера лаьрхIача цхьа центнер шура яккхарга 1961 шера 1,8 сага-ди дахадале, 1962 шера 2,1 сага-ди дахад, хIаьта «Горец» яхача совхозе из хилар — 5,3 сага-ди, «Джалка» яхача совхозе — 3,5 сага-ди, «Красноармейский» яхача совхозе — 2,3 сага-ди. ХIаьта хьайбай боахамерча къахьегама кIеззига дукхагIа механизаци яьча Грозненски шурий совхозо 1,4 сага-ди доадаьд цхьа центнер шура яккхара. 1962 шера шурий центнер яккхарга балха ха соахкарчул дукхагIа яхарца цхьана дукхагIа ахийтад доакъар а.

Нагахьа санна 1 килограмм шура яккхар духьа юкъера продуктивность йолча Iатта 1,3—1,4 доакъара единица лойя, республика ерригача совхозашка юкъера лаьрхIача укх шера тийннай 2 доакъара единица.

Къахьегами доакъари иззал дода дулх даккхарга а. Масала, укх шера центнер хьакхий дулх даккхарга ерригача совхозашка юкъера лаьрхIача дIадахийтад 5 сага-ди, хIаьта духхьал хьакхарч лелаеш йолча «Красноармейский» яхача совхозе — 9 сага-ди. Нагахьа санна цхьа килограмм совнагIа дулх тIакхетийтарга массаза а 6 доакъара единица йохийташ дале, 1962 шера республика ерригача совхозашка юкъера лаьрхIача дIаяхийтай 11,96 доакъара единица.

Цу тайппара, цхьа центнер шура е дулх даккхарга 1961 шерарчул дукхагIа къахьегам, ха яхийтай республика совхозаша 1962 шера. Цу гIулакхо хьахьокх совхозий керттера доакъош лоархIаш долча хьайбай боахамашка къахьегама овсарле лакх ца яларал совгIа, соахкарчул а лохъенна хилар. Из вIалла йиш йолаш а дацар иштта хила. Кхыметтел 1962 шера хьакхарч дуккха цхьана йолаш кхабар, доахан кортамукъа хийца леладар, хьакхарч кхоабача а доахан деттача а къахьегама процессашта механизаци яр санна йола прогрессивни методаш совхозашка юкъекхихьа ца хилча а, соахкарчул лохагIа йоацаш хила йоагIар хьайбай боахамашкара къахьегама овсарле.

Ховш мадарра, продукце единица яккхарга балха ха кIезигагIа ме йода, къахьегама овсарле лакхагIа хул.

Дуккхача совхозий фермашка совнагIа болхлой штаташ лелаю. Масала, «Ингушский» совхоза кхаь фермах хIара ферме лелаву бригадир, зоотехник, веттехник, учетчик, искусственни осеменени яра гIулакха вола техник. Бригадира а учетчика а болх зоотехникага дIабала мегаргба. Цу гIулакхо вIаштIехьдоаккхаргда болх дикагIа лелабе а совхоза ахча кходе а, хIаьта фермана кулгалдеш 5 саг хила а ца везаш, кхоъ хилча кхоачам ба. Фермашка болх иштта нийса вIаштIехьбаьккхача шера 20 эзар сом ахча кходергдар совхозо.

Къахьегама овсарле лакхъяра а продукци яккхарга дIабода мах лохбара а доккхий кхоачамаш да совхозий хьайбай боахамашка. Царех керттера кхоачам ба къахьегама процессашта механизаци яр. Из болх геттара лохача боараме латт вай республика совхозашка.

1962 шера республика 14 совхозе доахан детта 24 агрегат оттае езаш яр, хIаьта оттаяьраш яц 11 мара. Хьакхарч лелаеш йолча 17 совхозах шин совхозе мара вIаштIехьдаькхадац хьакхарч йоккхийча группашца кхоабилга. Геттара кIезига болх баьб доакъараш кийчдеча, дIадехкача, кхийш чура цIендеча механизаци яра.

Цу доллача хIамаша хьалуш пайда а боацаш къахьегам дIаухийт, юртбоахама продукци яккхарга дIабода мах лакха лоаттабу, хIаьта из бахьан долаш республика дуккхача совхозаша пайда а ца луш зенаш ду.

ТолашагIа йола механизаци юрта боахама юкъекхахьара чотах къахьегама овсарле лакхъяра тIаберзабаь лелабе беза шоай болх республика боахамий кулгалхошеи специалисташеи.

И. МАЛЬСАГОВ,
Нохч-ГIалгIай АОСР юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи министра заместитель.

Иштта дукхагIа йоакkх шура

Ачхой-Мартана района «Самашкинский» совхоза йиъалагIча отделене комсомольско-кагирхой шурий-товарни ферма шура яккхара хьалхара моттиг лелаю кхоалагIа шу да. Укх шера планах хIара Iаттагара 2200 килограмм шура яккха езаш бар ферма болхлой, из план ферма болхлоша 18 ноябре тIеххкоачашъяьй, 11 бетта хIара Iаттагара 2291 килограмм шура а йоаккхаш. Валови шура яккхара план 12 декабре кхоачашъяьй ферма.

Къаьстта дика къахьег комсомолка доярка Жаворонкова Верас. ДIадахача шера ше беттача ткъаь Iаттах хIаранегара цхьайтта бетта 2063 килограмм шура яьккхар цо, хIаьта укх шера цу юкъа хIара Iаттагара 2347 килограмм яьккхай. Ше деттача доахах хIаранегара дахача шерарчул 208 килограмм дукхагIа шура яьккхай доярка Мартынюк Лидас а. Иштта дика къахьегарца белгалбаьнна ба дояркаш Климова Галина, Припутина Антонина, Орош Марфа, иштта кхыбараш а.

Деттача доаханна луш тайптайпара доакъар хилар, хьайбаш чудоахка помещенеш дика лелаяр, ферма болхлошта шоай болх чIоагIа безаш хилар, цар шоай балха говзал тIехь-тIехьа лакхъеш хилар да ферма коллективо денгара-денга дукхагIа шура яккхара бахьан. Укх шера хIара Iатта лаьрхIа хьажкIаш а йоахкаш долча гIадамий силоса барайтт-барайтта тонн кийчъяьй фермо.

Шурий доахана продуктивность лакхъяра къаьстта чIоагIа лоархIаме гIулакх да бахка безбенна етт ший ханнахьа ца бетташ сацийтар. Ший ханнахьа из ца сацийтача, бахкаьчул тIехьа шура кIезигъю цо, цудухьа бахкалехьа 45—60 ди хьалха ца бетташ бутт оаха етт. Лакъийтача хана хьалха дийнахьа кхозза бетташ хинна етт, хьалхарча шин дийнахьа шозза бетт, цул тIехьагIа кхаь дийнахьа цкъазза бетт, дIахо йодача хана ди юккъа — иштта лакъийт етт.

Иштта лоархIаме да дахка дезденначеи дахкаьчеи доаханна бокъонца гIулакх дар а. Цудухьа етт бахка безбелча из бахкале 8—10 ди хьалха дахка дезденна доахан чудоахкача къаьсттача помещене чуболл оаха. Цига дикагIйолча аьлаца кхоаб. Бахкаьчул тIехьагIа 10 ди даллалца ший наьнаца хул Iаса, дIахо профилакторе дохийт из. Дахка дезденнача ханеи, дахкаьча ханеи доахан дика леладарах цхьаккха Iаса деннадац тха ферме. ХIара бIаь Iатта тIехьа 98 Iаса хьалхедаьд. Iаьхар диса доахан геттара кIезига да. Къаьстта дика къахьегаш ва ферма искусственни осеменене техник В. Е. Панченко. Иштта дика болх бу Iаьсий леладераша Жильнова Василисаи Гломозда Анастасеи, профилакторе заведующе Цапова Марияс, иштта кхыбараша. Цар хьалкхедеча хIара Iаьса ден-бус 500 грамм дулха тIакхетт.

Дика кхоабаш хилча доахан сиха дегIадоагIа. Iана замах доахан кхабара рациона юкъеиоагIа 8—10 килограмм йол, 35 килограмм силос, 30 килограмм барда, 9 килограмм ча, иштта кхы доакъар. Доахана ханага, тоадаларга хьежжа шиший боарамагIа дала деза хьайбашта доакъар. Ахкан замах хьайбашта цахаддаш моша доакъар хилийтара хIара шера доакъара лаьрхIа 80 гектар гурахьа дув кIа, 30 гектар кен, суданка, 197 гектар хьажкIаш дIаюв оаха. Цу гIулакхо торо хилийтай планах 11 соми 45 кепиги хила беза хьайоаккхача шурий центнера мах 10 сомагеи 55 кепигагеи кхаччалца лохбе.

Ферма коллектива болх нийсса вIаштIехьбаккхара а ди тIехьа къахьегамхой хьинар совдаккхара а доккха новкъостал ду агитационно-массови болх а дика леларо. Каст-каста газеташ деш тха ферме, беседаш ю. ХIара доярка яьккха шура ханханнахьа хьокхама Доска тIа дIаязъю. ЦIеча уголоке даим керда газеташ, журналаш, брошюраш хул.

КПСС ЦК ноябрьски Пленума соцамаша дог гIоздаьккхача ферма коллективо лаьрхIад хIара Iаттагара укх шера 2400 килограмм шура яккха.

Н. ЖАВОРОНКОВ,
«Самашкинский» совхоза йиъалагIча отделене шурий-товарни ферма заведующи.

Ф. ТЕРЕХОВ,
Ачхой-Мартана района Грозненски территориальни управлене КПСС обкома инструктор.

КЕМЕРОВО. «Кемеровуголь» треста «Березовская-1» яхача шахтерча Конончук Геннадес кулгалдеча комплексни бригадо керда толам баьккхаб. КIезига моттиг чулоацача «К-52М» комбайнаца ден-бус цо 3.755 тонн кIор баьккхаб. Ерригача шахта ден-бус боаккхача кIорал 405 тонн совгIа ба из.

Сий дола механизаторий коллектив донецки шахтераша оттаяьча бетта йолча ерригача союзни рекордал тIехъяьннай. 57 эзар тонн лакхара дикал йола кIор беннаб 24 балха дийнахь лава-гиганта чура.

Сурта тIа: бригадир Г. Конончук (аьттехьарвар), звеньевой Н. Шукайло, Я. Поспелов, В. Комиссаров, Б. Батюков.

В. Войтенко сурт. ТАСС фотохроника.

Ши-шегIа кхоачашхилац декхараш

Еттача кирпишкех яь я Сунженски района «XIX-гIа партсъезд» яхача колхоза ферма базаш. Дукха машинаш, трактораш, говр-вордаш латт коа. Гаьннара гуш силоса гувнаш, аьла аргIаш да. Сийрдача басарца язъяь вывеска йоалл коа: «Укх шера хIара Iаттагара 2500 килограмм шура йоаккхаргья № 2 йолча ферма болхлоша». Дика совгIат да ферма Даьхенна кийчдер. Шоай торонаш лаьрхIачул тIехьагIа. шоай хьинар, низ байзачул тIехьагIа тIайийцад цар уж декхараш. Деррига а дика а ший метте а латт-кх укхаза, цудухьа опорно-хьокхама боахам а оал-кх укханах аьнна хеталу ферма коа дIачуваьлча. Хьожаргда вай хьайбаш леладераша шоай дош мишта кхоачашду, болх мишта вIаштIехьбаьккхаб.

ДIатIахьежача кадай, къамаьла тIера саг ва укхазара ферма заведующи нов. Шерпилов. Дукха хоза хабараш дувц Иван Семеновича шоай фермах лаьца, дода хий санна духьале йоацаш дIабода болх цо дувцачунга ладийгIача. Бакъда, шийга хаттар дича тховгахьа хьалхьежа отт заведующи. Дукха къахьийгар цо укх шера планах мел шура яла декхарийла я шун ферма паччахьалкхенна, аьнна шийга хаьттача жоп дала ца могаш. Пенашка дIа-хьа а хьийжар, киса кулгаш а ахийтар. ХIама хилацар цунах.

— Оашош мел шура дIаеннай хаций шоана, — ях оаха заведующега. — План кхоачашъяь дала доахк аьнна хетий хьона шоаш?

Даьра сона ха-м хац оахош паччахьалкхенна шура дIа мел еннайи кхы дIа мел яла езеи, аьнна бакъдар гучадаькхар Шерпилова юххера а.

ТIаккха фу хоаттаргда доняркашка, скотникашка, нагахь санна ферма кулгалхочоа а коллектива къахьегам ца бовзаш хилча? ТIехь-тIехьа гучаювл во вIаштIехьбаьккхача балха лераш. Ерригача ферме цхьа доярка яц укх шера ший план, социалистически декхар кхоачашдаь а кхоачашде гаргайолаш а. ВIалла ха а йисаяц керда, семилетка пхелагIа шу хьатIакхача. Аханел кIеззига совгIа мара кхоачашъяьяц фермо паччахьалкхенна шура дIаялара задани, доярkаша шура кIезига йоакkх. Ха дIа мел йода дегIаух кхыдола боахамаш. Укхаза юхатIехьашка ух. Торонашка а заданега а диллача ноябрь бетта 47000 килограмм шура яккха езаш яр ферма. Бакъда, бухгалтеро бурилг дIа-хьа техача 5000 килограмм кIезигагIа хилар из цифра. Иштта юхатIехьашкахьа кхест ферма чархаш укх юххерча декабрь бетта а. Нагахь санна 1-ча декабре ерригача ферме 1984 килограмм шура яьккха хиннаяле, цу бетта 7-ча дийнахьа 1800 килограмм совгIа мара хиланзар из.

Наьсарен районерча доярка Барахоева Леммкас кхаь—биъ Iаттагара дийнахьа йоаккха шура группагара ца йоаккхаш а нах ба укх ферме. Масала, Волкова Ольгас 7-ча декабре ший 28 Iаттагара 50 совгIа килограмм шура мара яккханзар. ДикагIа йолча доярка цIи яккха маганзар заведующена. Вешта аьлча ши-шегIа лел ферма болх.

Дукха ха я укхаза кадрашцара гIулакх тоаде деза а. Укх шера 30 доярка хувцаеннай ферме.

— Сона-м хац, — йоах Шерпилова, — заявлени хьа а яле дIаболх-кх уж фермера, фу аргда Iа царга.

ТIаккха уж фу новкъа долаш дIаух хой-теш заведующена?

Из ховре-м уж дIа а мича ухаргбар...

Хац ферма кулгалхошта шоай болхлошта фу эш, царна гIо деш, кхетама болх беш саг вац. Дукха ха я хьайбаш леладерашта юкъера социалистически яхьа сийг байна. ЦаI тIахьехама каьхат даллац болхлоша салоIача цIагIа, хьалхарвар-тIехьарвар малав хац. Агитатор бIаргагац ферме.

— Укх шера тхона керда хIама дувца, оаха болх мишта бу хьажа, оаха яхар дIахаза саг хиннавац тхо долча вена, — йоах доярка Громова Зояс, кхычар.

Iана во кийчо яьй доаханна а. Цхьа-ши аьла аргIа мара латтац ферма юхе. Кхыметтел ча а 20 километр гаьнара хьа а дена дилла деза доаханна. Каст-каста тоъац доакъар. Цудухьа силоса «тIатеI» доярkаш. Из а кIезига я. Тамаш я доахан диза Iангара доале.

Хала дацар, нагахь санна уж кхоачамбоацараш ферма, колхоза коммунисташта ховш децаре. Йоккха партийни организаци я фермера яр. 13 коммунист ва цига болх беш. Бакъда, партийни организаце цIаккха а бийцабац ферма болх, бехке вар бехктокхаме эзавац.

Царна гаьна йоацаш уллача «Красная Армия» яхача колхоза хьайбаш леладераша, Iанна доакъар тоъаргдоацилга шоашта махайнге а торонаш лехар, кердача хьисапе ча кийчде болабелар. Укхазара цхьа саг вахавац цига опыт йовза, Iомае. Хур-хургда, хиннар-гургда, яхаш лел колхоза председатель нов. Шумилов, парторганизаце секретарь нов. Ким. Царна хов шоай колхоза эггара йоккхагIа йола ферма боахама зе деш йолга, из тIехьайисалга.

З. МИНКАИЛОВ.

Йоккхача энергетически предприятех лоархIаш я В. И. Ленина цIерах йола «Электротяжмаш» яха Харьковски завод. Укхаза арахийцай 200 эзар киловатт низ бола массехк турбогенератор. 300 эзар киловатт йолаш керттера турбогенератора образец хьалъяьй. ХIанз конструкторaш ах миллион киловатт низ хургболча гигантски машина проект оттаеш ба.

Сурта тIа: 200 эзар киловатт низ болча турбогенератора монтаж.

Е. Андреевеи П. Морозеи сурт. ТАСС фотохроника.

ШУРА—ПЛАНАЛ СОВГIА

Шелковской районерча Кирова цIерахча колхоза къахьегамхоша укх шера хIара фуражни Iаттагара йоаккха шура 2500 килограммага дIакхоачае, аьнна, дош деннадар. Хьайбаш леладерий барт тайнача коллективо хьалхарча деношка денз чIоаггIа къовсам болабир шоай декхараш кхоачашдар духьа.

Укх шера паччахьалкхенна 8253 центнер шура дIа а енна шера йола план 114,5 процент кхоачашйир колхозо.

Къаьстта дика толамаш даьхар доярkаша. Цу колхозера Москве юртбоахама выставке хиннача дикагIа йолча доярка Московая Марияс хIара фуражни Iаттагара 2328 килограмм шура яккха аьнна, декхар тIа а ийца, 2615 килограмм яьккхай. Иштта дика толамаш даьхад хIара фуражни Iаттагара 2475 килограмм шура яьккхача Кортиева Соняс, 2561 килограмм яьккхача Спирценко Нинас.

Колхоза ерригача шурий фермаша кхоачашъяьй паччахьалкхенна шура дIаялара план. МалагIа бахьан да къахьегамхоша селла доккхий толамаш дахар? Цун бахьан къайле йолаш дац. ХIара доярка, доаханга хьожаш волча хIара болхлочо ший низ макхоачча къовсам лоаттабу шура дукхагIа яккхара а шурий хьоанал дукхагIа хилийтара а духьа. Мишта лоаттабу из къовсам? Цкъа-дале, денна бе безача балха зоотехнико оттаяь распорядок бокъонца кхоачашъю фермашка. Опыт йолаш, шоай болх цIена кхоачашбеш а дукха безаш а болча доярkашка дIаеннай хIара, доахана группа, хIана аьлча доахан ханнахьа ца детташ а доярkаш каст-каста хувцалуш а хилча шура кIезигъю.

ХIара итт ди массаза доал контрольни дойкаш ю, цо йиш хулийт шура дукхагIа луш дола доахан малагIаш да ха а дикагIа кхабарца царга кхы а дукхагIа шура тIатохийта а.

Колхозе оттаяьча рационах хIара Iатта дийнахьа лу 55 килограмм силос, 10 килограмм йол, шурий цхьан литра лоархIаш 200 грамм концентраташ. ХIара денна тIакхухь 4—5 тонн барда. Иштта доахан кхабар бахьан долаш цхьайолча фермашка 5 процентага кхоачаши ерригача колхозе юкъера лаьрхIача 3.7 процентага кхоачаши лакха хул шурий хьоанал.

А. МАМАЕВ.

Дозанал дехьара

Н. С. Хрущева доклад Бирмай газетий оагIош тIа

РАНГУН, 24 декабрь. (ТАСС). «ХIанзара дунен халкъашта юкъера гIулакхаши Советски Союза арахьара политикей» яхача Н. С. Хрущева СССР Лакхехьарча Совета сессе яьча доклада йизза текст бирмански меттала кепа етта220 арахьа доладеннад «Авангард», «Нью лайт оф Бирма» яха газеташ.

Ханал хьалха кхоачашъю планаш

ПЕКИН, 24 декабрь. (ТАСС). Советски Союза новкъосталца хьалъяьча, китайски тракторостроене духхьашхара йолча Лоянски тракторни завода коллективо шера план кхоачашъяьй «Дунфанхун» яхача марках йола тракторaш арахецара план.

«Гунжэнь жибао» яхача газето беча хоамах, соахкарчул 2 процент дукхагIа арахийцай заводо тракторaш. ХьалхагIа еш хиннарел дикагIа яьй уж. 30 процент дукхагIа арахийцай заводо тракторашта эша запасной оатхалаш. Машинаш хьаярга дIабаха мах 7 процент лохбеннаб.

* * *

«Фэйгэ» яхача марках йола 280 совгIа эзар велосипед арахийцай укх шера Тяньцзиньский велосипедаш еча заводо. Уж соахкарчул 79 процент дукхагIа я. Шера план ханал хьалха, 15 декабре, кхоачашъяьй заводо. Цу предприяте коллективо декхар тIайийцад ер шу чакхдалалехьа кхы а 16 эзар машин арахеца, аьнна.

Шера план ханал бутт хьалхагIа кхоачашъяьй Шанхаерча велосипедий заводо. Соахка бIарччача шера хийцачул 155 совгIа эзараш машинаш дукхагIа арахийцай заводо укх шера 11 бетта. Юрта районашта лаьрхIа керда тайпа машинаш арахеца йолаеннай завода коллектив укх шера. Цу машинаца 100 килограммага кхаччалца мухь бахьа а йиш я. ХIанз хIара денна уж тайпа 1500 машин арахец заводо.

ГРУЗЧИКИЙ ЗАБАСТОВКА

НЬЮ-ЙОРК, 24 декабрь. (ТАСС). Селхан забастовка дIакхайкаяьй Атлантически океана йистерчеи Мексикански залива йистерчеи порташка болх беш волча 80 эзар грузчика. Американски портови грузчикаща укх шера октябрь беттехье а дIахьийнаяр забастовка, цхьабакъда, правительства вIаштIехьдаьннад болхлошта духьаларча Тафта-Хартле законах 80 дийнахьа забастовка соцаяйташ судага соцам байта. Цхьабакъда, цо тIехьашка бахансзар къахьегама хьалаш тоадайта лаьрхIа бола болхлой. ХIаьта селхан, судо баьча соцама ха чакхъяьнначул тIехьагIа къовсам юха а болабаьб портови грузчикаша. Портови грузчикий профсоюзо забастовка дIахьийнай, забастовка ераша дIадехараш къоастадара хьакъехьа переговораш яра портий даьшца «90 дийнахьа машар бе» аьнна президента Кеннеде ше тIахьехам баьболлашехьа а.

Инде коммунисташ лувцар

ДЕЛИ, 24 декабрь. (ТАСС). «Стейтсмен» яхача газето кепа теха хоам арабаьккхаб тахан «Инде оборона хьакъехьарча законага» хьежжа Калькутте Инде Компарте кхо член — Малхбузехьарча Бенгале штата законодательни собране член Илла Митра, штата законодательни собране член профессор Нирмаль Багчи, Нарахари Кавирадж — лацара хьакъехьа.

ДIатокхаргда Кубайна

ГАВАНА, 22 декабрь. (ТАСС). Укхаза официально хьакхайкадаьд Кубай премьер-министра Фидель Кастронеи американски адвоката Джеймс Доновенаи юкъе переговораш ярах барт вIаштIехьа баьннаб Плайя-Хироне чухьаьлхача хана плен боалабаьча контрреволюционерашта революционни трибунало такха тIадожадаь 33 миллион доллар Кубински Республикана дIатокхаргдолаш да. Ялх бетта чухь Кубе дIахьоргья цу ахчан маьа молхаш, медицински оборудованеш, бераштa баа кхача. Самолеташцеи кемашцеи даьаргдолча вокх мухьашта кубински къаман банка цIерах ешаме письмо деннад «Ройял бэнк оф Канада» яхача банкага. ХIанз Кубе болаш бола плен бига нах мукъа боалийтаргба.

Свердловски область. КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш кхоачашъяра хьинаре къовсам лоаттабеш ба Нижне-Тагильски металлургически комбината болхлойи специалисташи. Къахьегама хьинар айденна хьалъеш я конверторни цех. Укхаза оттаергья низ бола конвертораш, кислородаца прогрессивни методах болат лоаладергдолаш. Площадка тIа яьна утилизатора монтаж йолаяьй. 1963 шера ах шу далалехьа цех болх бе йолайолийтаргйолаш дош деннад гIишлонхоша.

Сурта тIа: конверторни цеха монтаж.

А. Грахова сурт.

ТАСС фотохроника.

ЧIОАГIЛУШ ЛАТТАЧА ДОТТАГIАЛА ТЕШАЛ

ГАВАНА, 24 декабрь. (ТАСС) «ЧIоагIлуш латт Кубайнеи Советски Союзаи юкъера доттагIал»,— аьлар кубински правительственни торгови делегацена керте хиннача Къаман аграрни реформа института президента Карлос Рафаэль Родригеса Москвера, партеи правительстваи кулгалхошца переговораш яь а ваьнна, ше цIакхаьчача. Тхо дог тийша да аьлар цо, кубински экономика 1963 шера боаррамагIа, революционни правительства оттаяьча планах дегIайоалаяра Советски Союзо доагIаш дола новкъостал дергхиларах.

Москверча переговорех хинна результаташ ше ювцаш, Карлос Рафаэль Родригеса аьлар: «Кубайна кхы дикагIа хила йиш йоацаш я результаташ».

Москве яьча торгови переговорех хиннача результатий боккха лоархIам а беш, «Нотисиас де ой» яхача газето царна хетаяьй ший передовой статья. Торгови переговораш еча хана Карлос Рафаэль Родригесеи А. И. Микоянеи кулгаш яздаь йола коммюнике раьза хинна тIаийца дола вай халкъ, язду газето, хIанз дукхагIа теш ший кхоаненах, хIаьта ший производство шеръяра беррига низ тIабохийташ а да. Вайна массанена а хийттача тайпара, йоах дIахо газето, переговораша эггара дикагIа йола результаташ еннай. Шерлургья Кубайнеи Советски Союзаи юкъера торговли чакхъяьнна переговораш,— белгалдоаккх газето,— бокъонца цхьатаррарча бокъоний, суверенитет лархIара, дика экономически гIулакхаш леладара ларда тIа хьахиннача СССР-аи Кубайнеи юкъерча цIеначa доттагIала дола тешал да, яхаш.

КРАСНОЯРСКИ КРАЙ. Дунен тIа йоккхагIа йолча Красноярски ГЭС-а гIишлонхой хIанз чIоагIа бехктокхаме ха я. СибарегIара Енисей яха хий дIакъовла дукха ха йисаяц. Ден а бус а чIоагIа сиха лел котлована чура болх. Юкъе тоха сунт ди тIехьа йоккхагIа хул. Аьтта оагIорахьара берда тIа дIатIакхача 65 метр мара йисаяц.

СУРТА ТIА: Красноярски ГЭС-а котлована чу.

Р. Маняфова сурт. ТАСС фотохроника.

Хьайбашта аьса хургдоаца гIулакх оттаде

Доаханна, жена, гаьзарашта, хьакхарчашта хулаш а чIоагIа дIа-хьа доалаш а лазар да аьса яхар.

Гуччахьара белгалонаш а йолаш, атта ха йиш йолаш да хьайбанна аьса хилча. Аьса хилара белгалонаш укх тайпара я: из лазар кхийттача хьайбан бордашта чухнахьа, долаш тIа, метта тIа, мер-Iургашка, шамарашта, баргашта юкъе, хьакхингашка геттара чIоагIа лазар а дещ, села ахкаргаш доал.

Бежана аьса хилара белгало я цун багара хадданза шодаш ухаш хуле, даиман баге ийеш хул аьса хинна бежан цу хана узамаш ду цо.

ДукхагIа йолча хана 40—41,5 градусага дIакхоачаш йIовхал хул аьса хиннача хьайбанна, доакъар Iовшача хана чIоагIа лозадеш хилар бахьан долаш дажара тIера хилац аьса хинна хьайба. Нагахьа санна аьса баргашка даьлча, тоъал ха йоакхх хьайбо астагIа долаш. ХьатIадаьннначул тIехьагIа кхо ди даьлча, дукхагIча хана, ахкаргаш лелхаш хул, цIий а лешаш човнаш хул царех, тIаккха дукха ца говш ерз уж. Нагахьа санна харц ца доалийте 10—14 дийнахьа дерз аьса хинна хьайба. Бакъда, аьса хиннача хьайбашта дарба ца дича, уж во леладича, дика ца кхаьбача из лазар харцдоалаш хул: шим талхаш, баргашкара човнаш ца ерзаш, дега лазар хулаш. Аьса къаьстта хала хул Iаьсашта, Iоахарашта, хурскашта. Доккхийча хьайбаел дукхагIа кагий хьайбаш дов из лазар хилча.

Къаьстта халагIа хулаш да цхьа тайпа аьса. Лазар хьоадаьча садоахкача хIамилгаша (вирусаша) болх чIоагIагIа барца а хьайбай дегIамаша царна еш йола духьале лаьгIъяларца а белгалдоалаш да из тайпа аьса. Ишта аьса хиннача хьайбаех 10 процентагара 50 процентага кхаччалца дараш. цкъарчоа дикагIа хиннад аьнна а хетадале, лазар дегага а даьле цIаьхха довш хул.

Аьса хиннача хьайбаша из лазар дIадоаржаду шурийца, шодашца, чишаца, кхоца. ДаьгIенашка, доакъарийца, кIалхьарцарца, аьса хиннa хьайба тIакхоачача кхыча хIамашца дукха вирусаш юс. Ший ханнахьа уж йоа ца йича, уж тайптайпарча наькъашца дIа-хьа а кхухьаш, лазар дарж. Цудухьа аьса ца хилийтара ветеринарно-санитарни тIахьожам оттабе беза общественни а къаьст-къаьстача наьха доалахьарча а хьайбашта, уж дIа-хьа кхувлара. Фермашка цIено а санитарни порядок а хила еза, гIулакх доаца нах фермашка чуухаргбоаца гIулакх оттаде, цига хадданза дезинфекци е еза.

Аьса хинна хьайба Iалaьмате сиха унахцIена дарех дIакъоастаде деза. Цена фо хийцца чудоагIача помещенешка хилийта деза уж. Аьса хинна хьайбаш кхаба могаду, кIаьдача аьлаца, яша а екха концентраташ а теха кийчъяьча кагашца, мошаца доакъарийца, силосаца.

ХалагIа дола тайпа аьса кхийтта хьайба де а дийна дIадаккха деза. Из хьайба тIакхоачача хиннача меттера юртбоахама продукташ кийчъелга могадац. Хьайбашта аьса хиннача моттигашкара цхьаккха тайпа а юртбоахама продукци, цу даькъе баьца дaараши сомаши а, кхычахьа дIакхахьийта йиш яц.

Аьса ца хилийтара йола вакцин (молхаш) тох хьайбашта царна из лазар хургда, аьнна, хеташ йолча моттигашка. Цхьабакъда, иштта техача маьхех а хIама ца хулаш нийслу цкъаза, хIаьта халагIа дола аьса хиннача хана-м цу молхаша лазар вIалла соца а дац. Цудухьа аьса ца хилийтара а хинначоа дарба дара а бола керттера никъ ба карантинни ветеринарно-санитарни гIулакхаш цIаккха тIера ца доалаш чакхдоахилга.

Укх тIеххьарча хана хьайбашта аьса хинна моттигаш дукха нийсъеннай Закавказья республикашка. Из лазар вай республике хьачудахьаргдоацаш, чIоагIа леладе деза карантинни ветеринарно-санитарни гIулакхаш.

Ю. САЗОНОВ,
ветеринарни лор.

КIиранди сакъердаме чакхдаьлар

КIирандийнахьа «Кхалнаха салоIа ди» оттадир кхалнаьха совета правлене химикий культура ЦIагIа.

«ЦIагIарча вахара хозал» яха доклад йир № 1 йолча школа-интерната воспитатела нов. Л. Левинас.

№ 1, 2, 3 йолча барзкъаш тегача фабрикаша хьокха денадар маIача наьха, кхалнаьха, берий барзкъаш. Кога гIирс беча Грозненски фабрика хьокха енаяр кога гIирса моделаш.

Кийчъяьча кулинарнии кондитерскии хIамай йоккха выставка оттайир столовейи ресторанийи треста № 2 йолча столове. Керттерча кулинара Гладкиха консультаци йир, практически хьахьекхар дезача дийнахьара шу мишта оттаде деза, баьца даарех зизаш а кхыйола хIамаш а мишта кийчъе еза.

СалоIа ди чакхдоаллаш документальни фильмаш хьекхар кхалнаха.

Цига дохкаш дар барзкъаш а кийча даа хIама а. Черноречье яхача поселкерча 500 гаргга кхалсаго сакъердаме чакхдаьккхар кIиранди.

В. ПОЧИНКИНА.

Республика писателий союза конференцега

„Республика цIерагIа“

Нохч-ГIалгIай мехка Советски Iаьдал доаккхаш лийтача сий долча турпалашта хетаяь я Б. Зязикова язъяь «Республика цIерагIа» яха повесть. Кердача художественни произведене идейни чулоацам бовзара чIоагIа лоархIаме я повеста тIара е моттиг:

«...Осман геттара зIамига бер долаш санна хетар Занета. Цунна юхьадухьал латт, ший отряд а ийца Долакха-Юрта дIаводача дийнахьа ферта яхьа чувена Осман говра тIа ваггIашехьа ферта тIакхоллаш ваьлла ха. Биззаьча тIема гIирсах кийчвенна вар зIамига саг. ТIехкарца эзача йиткъача юкъах патронех йиззаь гIап хьерчар; шалта, тепча, аьттехьа Iоэлла лоаца эпсарий топ.

— ТIем тIа ваха ха яр, нанена вахарга, — йоахар цо ше-шийца ГIушена дIахазар кхераш, — герзий дозал ловрг, тIема къизал йовзарг мича хиннавар хьо!

ГIушена бIаргадовр кхераш меллашха кортле ткъам хьекхаь бIаргех Iодоладенна хий дIадаьккхар цо.

Воккхавале а ГIуший-Хьажий лерiдиска дар санна саькха а, хIама дика хозаш а дар.

— Нагахьа санна ялхайтта воI са валаре уж берригаш а большевикашта дIа-м даьра лургбар аз, — аьлар цо шорттига ковна гонахьарча михашкахьа дIа а хьежа...»

Иштта, Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце идеяш, дег чура къоабалъеш тIа а ийца, майрра, шоай са ца кходеш, большевикашта тIехьабаьннаб гIалгIай. Шерра исторически материал юкъе а хьош, язъяьча повесто къаьгга хьагойт ГIалгIайчене Советски Iаьдал доаккхаш лаьттача сийлахь-боккхача къовсама чоалхане сурт. Цу къовсама керте латт парте, Ленина викалаш, гIалгIаша шоай баьччаш лаьрхIа С. М. Кирови Серго Орджоникидзеи. Дукха оагIонаш я повеста тIа царна хетаяь.

Авторо иштта хьахьокх кердача заман михо корзагIбаьхараш а. Уж ба наьха хьакъ дуаш бола бIаьхий нах Сайт-Салами, СаIадали, цун воI СаIийти, ЧIобии, меньшевик Джабагиеви, кIай казакаши, Турце агенташи, иштта кхы а. Революце классови моастагIаша шоай тIеххьара низ оарцагI а баьккха лира къовсам бсалабу керда вахар оттадеращца. Повеста тIа хьагойт моастагIий тийша балхаш, цар халкъацара цабезам, цар оакхарий оамалаш. Цхьабакъда, большевикаша лоамашка дена бакъдар эшадулургдолаш дац: къоабал а даь хьаллаьцад из берригача къахьегача наха, из лораде цхьана гIайттад тайп-тайпара къамаш: эрсий, гIалгIай, нохчий, хIирий, къе казакаш, иштта кхы а, цар белгалбаьккхаб шоай кердача иразерча вахара доттагIлен никъ.

Цу сийлахь-боккхача къовсаме чIоагIлу исторe чухь цIаккха ца хиннача тайпара къамий доттагIал, хьахул керда нах, хотталу царна юкъера керда сийлен гIулакхаш.

Повеста керттера турпал Алгатов Осман къеча гIалгIачун воI ва. Цхьаккха шеко йоацаш тIаэц по Советски Iаьдала идеяш. Уж цун а иззамо болча къахьегача наьха а даггара я, хIаьта цар сийрда кхоане бахьан араяьха а я. Османа образ чIоагIа типични я. Цу хана дукха хиннаб халкъах хьабаьнна денал дола къонгаш, говза командираш а хинна революце моастагIашца лира къовсам лоаттабеш.

ГIалгIай халкъа дикагIйола оамалаш йоахкаш ва Осман. Сабаре, хьаькъал долаш, къахьегам дукха безаш, хIама Iомадара тIера волаш, кхыча халкъашца дика дог долаш ва из. МугIарерча къахьегамхоех хьаваьннача Османах тIехьагIа говза командир а опыт йола коммунист а хул. ТIеххьара республика цIерах хул цо кулгалду интернациональни отряд.

Тахан а чIоагIа лоархIам болаш, уйла йойташ да повеста тIара Османаи Хаденеи юкъера безама гIулакхаш. Хадии Османи шоайла дезалу кердача заман хьалхара юхьигаш гIалгIашта юкъе гунаяьннача хана. Цхьатаррарча уйлаша совбоаккх цар безам. Цар дагара дар кхоачаш ца хилийта духьалбовл къаьнача замах боахкараш. Цхьабакъда, шоай бокъо яккхара майрра къовсам болабу Хадеи Османеи. Дукха халонаш лов цар, хIаьта а безам котбоал. ТIеххьара Хадии Османи вIашагIкхет тIем тIа, доарахошта лорал деш Хади йолча хана. Боккхача безамца язду автора цар вIашагIкхетарах:

«Ва-м са юртхо Осман а дара воагIа, аьнна доарахоех цхьанне оалашехь, парт аьнна, ше латтача хьалкхоссаелар йоI. Топ кхийтта чов хилча санна кхы а чIоагIагIа юхьатIара бос дIа а баха, юхайнйрзар Хади. Цу минуте цкъарчоа гIа бехкабелча санна из а соцаелар, хIаьта Осман а вувлавеннача сага хьисапе баге айяьчча латтийсар!

«Осман! Са даьла!..»

Кердача замано кхоачийт царга ираз!

ЛоархIаме моттиг дIалоац повеста тIа С. Орджоникидзе образа. Сийлахь-воккхача революционера образ къаьстта гойта, аьнна, декхар оттадац автора шийна хьалхашка. Цхьабакъда, писатела ший тайпара, гIулакхашца оамалаш гуча а йоахаш, гойт цун сурт. ДукхагIча даькъе чурча психологена терко тIа а йохийташ, говза язду сибатах: Орджоникидзе цхьан хIаман уйла еш волча хана писатела белгалдоаккх цун бIарахьажар, наха юкъе а трибуне а къамаьл деча хана белгалйоаккх оаз, хIаьта цхьайолча хана лоацца яздеш, чIоагIа говза гойт сурт.

Онгуште кIайча казакашкара хьаяьккхачул тIехьагIа гулбеннача дукхача наха юкъе ва Орджоникидзе. «Виткъо лакхача дегIара, листа баьнна, хьайза керта кIудж а болаш, йIаьха аьрдехьа телата тIехкарах Iотесса иттазъювла тепча а уллаш, бокххийча нахаца къамаьл деш латтар Россиян къулбехьарча районий Чрезвычайни Комиссар Орджоникидзе...»

Из сурт повесть чакхйоалаш мара гойтац автора. Иштта, повеста тIара гIулакхаш дегIа мел доагIа керда оагIув гуча а йоаккхаш, вIашагIйолл образ.

Боккхача безамца, дег чурча дешаща язду писатела гIалгIашта, нохчашта, берригача къахьегача наха мел дукха везаш хиннав Ленина васкеташ лоамашка кхайкадеш хинна хьамсарча парте викал Серго Орджоникидзе.

«..Тха хьаша а тхьамада а вола Эржикинез!»—яхаш айххьаза шоай дегчура дар дувц цунца повеста тIа гIалгIаша. «Баркал хилда хьона, тха баьчча, большевикий тхьамада, Ленина новкъост!» уж дешаш да массанегара а хозаш.

Повесть оформлени эсала йолаш а хIаьта корректорий бехках грамматически гIалаташ долаш а араяьннай.

Б. Зязикова «Республика цIерагIа» яха керда повесть гIалгIай проза дIахо дегIайоалаяра боккха толам ба. Бакъда белгалдаха дезаш да повеста тIара цхьадола кхоачамбоацараш а. Повеста композици дикагIа тоаяь а, хIаьта къаьстта цхьайолча моттигашка ирагIа вIаштIехьяьккха а хила езаш яр. Повеста тIара гIулакхаш, авторо кIезигагIа гойташ, дукхагIча даькъе дувцаш чакхдоах. Цхьайолча моттигашка предложенеш чулоацам башхара ца эшаш йIаьхъяь я. Писатела дIахо терко е еза цу дешай.

Тахан Даьхенна эшшача моттиге низ ца кхобеш къахьега тIахьех кердача повесто къона тIехье.

А. Мякнев.

«ОКТЯБРЬ» ЯХА ЖУРНАЛ ТХО ДОЛЧА ХЬОАШАЛГIА

ХУРГДОЛЧА КНИЖКАЙ ОАГIОШ

Ховш да, лоархIам дукхагIа болаш йола художественни произведенеш эггара хьалхагIа литературно - художественни журналаш тIа кепа тохаш хилар. Царца да — эггара чIоагIагIа лоархIаш дарех цаI — цу тайпарча изданешта юкъе тираж дукхагIа йолаш арадувла «Октябрь» яха журнал.

«Октябра керттерча редактора, писатела Всеволод Кочетова дувц:

— Укх гарггарча хана малагIа литературни керда хIамаш арадаргда журнала тIа?

— Укх деношка йолаеннай хьатIадоагIача шера кепа теха араяргйола керда произведенеш ювца журнала редколлеги. Царца да «Лаьттан совгIат» яха Коптяева Антонинай роман. Цун турпалаш ба Поволжьера мехкдаьттахой, шоашта хьалхашка оттадаь декхараш а долаш, доккхий гIулакхаш доахкаш бола нах. Писательница къаьстта теркалъяьй вахара, дезала, морала, этика проблемаш. Массаза а санна, А. Коптяевас увттадеш дола турпалашта юкъерча гIулакхий бокъонца дола психологически сурт цун кердача произведене тIа кхы а чIоагIагIа белгалдоалаш да.

Кердача шера кепа теха араяха тхо дагадолча кхыча произведеней а цIераш яха безам ба са. «Акха модз» яха роман «Октябрга» хьаденнад Первомайский Леонида. «Дуне кхоллар» яхача романа шоллагIа книжка яздаь воалаш латт Закруткин Виталий. Хьалхара книжка «Октябра» тIа хьалхагIа кепа теха а наха дукха дезаш а дар. «Байнараштa юкъера дийнвалар» яха ший повесть кепа теха арайоаккхаргья Мариэтта Шагиняна, Сельвинский Ильяс — «Кхо турпал» яхача эпопеяцара кортош. «Маршал Тухачевский» яхача документальни повеста тIеххьара оагIош язъяь воалаш латт Лев Никулин. ХIанзарча Америка хьакъехьа язъяь «Амури бога-пхьиди» яха роман кепа теха арайоаккхаргья Кралинов Данила, Ким Романа — «Малав Пуннакан лочкъаваьр?» яха, приключенчески жанри политически памфлета элементаши шийна юкъе лоацаш йола повесть.

— Журнала тIа хIамаш язъеча къонача писателийи поэтийи произведенеех лоархIам дукхагIа болаш яраш малагIаш я?

—Эггара хьалхагIа цIи яккха безам бар са Исаев Егора. «Уйлай суд» яха, «Октябра» тIа кепа теха араяьнна цун поэма, сона хетачох, укх шера араяьннача эггара чIоагIагIа лоархIам болаш йолча поэтически произведенеех цаI я. Къонача поэташта юкъе йоккха талант йолаш ба цу тайппара Волгин Игорь, Соснора Виктор. Къонача прозаикашта юкъе белгалбоалаш ба Куранов Юрий, Шукшин Василий, Ганина Майя, Максимов Владимир. Литературни кагирхой къаьстта чIоагIа дегIаух укх тIеххьарча шерашка. Дуккха бараш очеркашкара, вахара зарисовкашкара дIаболалу язде. Красноярски ГЭС юллача бетонщикалла болх беш волча къоначa писатела Зябрев Анатоле «Октябра» тIа кепа теха арадаьхад «Хакасе гIолла вода со» яха башха-дика поэтически запискаш. «Электроавтоматика» яхача Ставропольски завода болхлочо Чернов Вадима журналага еннай боккъал дика коммунистически къахьегама бригадах йола зарисовкаш. Шоай тайпара, геттара дика язъю шоай путевой заметкаш Тур Валереи Фиш Радеи.

Цхьабакъда, цхьабола литератораш ба шоай ханага диллача къоначарех лархIа хала а долаш, хIаьта а литературана юкъе керда а болаш. Аз бувцарех ва, масала, хIанз визза вола прозаик а хинна дIаэтта поэт Федоров Владимир. Цунна дола тешал да — «Дегаех бизза бола тIормиг» яхеи «Марс Казачий Бора тIа» яхеи цун повесташ. ХьатIадоагIача шера «Октябро» кепа а теха арайоахаргья вай вахара кIоарга гIулакхаш дувцаш йола «Хьо дIакхачарга хьежаш ба массанахьа а» яха Блинов Андреи «Хала шу» яха Сизов Николаеи романаш.

Наха езаенначоа тара я «Велакъажарца» яха юмораи сатираи керда отдел. Цу тIа миниатюраш кепа теха ца Iеш, кепа тохаргья сатирически юмористически повесташ, комедеш, дувцарий цикл, хIаьта дIахо йодача хана романаш кепа етта а мег. ДукхагIа кепа еттаргйолаш я мемуаристика. Дискуссионни «Октябра клубе», «Книжкай хьакъехьара къовсамаш» яхача отделе а санна, дIахо а ювцаш хургья лоархIамегIара литературни проблемаши книжкашта юкъера кердадараши— къовсамца дувцаш ца хилча, ховш мадарра, сагота хургда арадаьнна книжка. Кхы а чIоагIагIа дувцаргда советски кино, театр, изобразительни искусство дегIаккхувларах дола лоархIамера дешаш — укхаза а цу тайппара къовсам ца хулаш бусаргбац. Авторий актив тоъал шеръергйолаш да журнал — цу гIулакха доккха новкъостал ду редакце вIашагIъеххача литераторий общественни советаша.

Ший дискуссеш болхлой клубашка, культура дворецашка ю хIанз «Октябро». Мехкарча дукхача городашка литературни сайренаш ю «Октябро». 1963 шу тха журнал арадувла шовзткъалагIа шу да. Цу юбилейни шера кхы а дукхагIа чIоагIде безам ба тха журнал дешарашцара бувзамаш.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

ПАЧЧАХЬАЛКХЕН 3% ЙОЛА ЧУХЬАРА КХАДЖ БОАГIА ЗАЕМ

1962 шера 30 ноябре гор. Баку кхажа ловзаьяча 90-гIча тиража

СПРАВОЧНИ ТАБЛИЦА

Кхадж бенаб заема ерригача ялхайтте а разрядерча серейи облигацейи укх номерий:

Серей №№	Облигацей №№	Бенача кхажа боарам сомащца	Серей №№	Облигацей №№	Бенача кхажа боарам сомащца	Серей №№	Облигацей №№	Бенача кхажа боарам сомащца
002302	1—50	40	035057	28*)	1.000	068556	25*)	500
002970	50*)	500	035333	35*)	500	070303	14*)	500
004003	1—50	40	036741	26*)	500	070548	1—50	40
005145	19*)	500	037166	1—50	100	071835	18*)	2.500
005277	41*)	500	038013	1—50	100	072064	33*)	1.000
005816	30*)	500	038126	16*)	1.000	072276	1—50	40
006187	24*)	2.500	038370	30*)	2.500	073002	13*)	500
006254	26*)	500	038715	32*)	1.000	073369	21*)	500
006541	1—50	100	038962	04*)	500	073387	19*)	500
009414	46*)	500	039316	38*)	500	074062	1—50	100
010075	1—50	40	039784	49*)	500	074369	42*)	500
011021	42*)	500	039860	18*)	500	074445	1—50	40
011203	35*)	500	040231	1—50	40	074838	1—50	40
011242	26*)	500	041639	16*)	500	075125	1—50	40
012675	27*)	500	041976	1—50	40	075710	1—50	40
014346	06*)	1.000	042408	1—50	40	076344	1—50	40
014527	43*)	500	042791	02*)	500	076840	1—50	100
014714	27*)	1.000	043025	1—50	100	080286	1—50	100
015594	1—50*	40	043419	27*)	500	080387	1—50	40
015668	16*)	500	044888	11*)	500	080638	47*)	500
015975	36*)	500	045360	30*)	1.000	080642	09*)	500
016081	1—50	40	046013	1—50	40	080747	44*)	500
017241	31*)	500	046580	43*)	500	081012	41*)	1.000
017891	1—50	100	046750	1—50	40	081825	1—50	40
018535	33*)	500	047349	20*)	1.000	082012	34*)	500
019950	1—50	40	048053	1—50	40	083168	48*)	1.000
020557	41*)	500	049015	34*)	500	083782	29*)	1.000
021431	1—50	40	050038	19*)	500	084539	23*)	500
021906	08*)	500	051637	19*)	500	085063	1—50	40
022275	47*)	2.500	051788	1—50	100	085495	1—50	40
022296	1—50	100	052214	1—50	100	085522	16*)	1.000
023244	07*)	500	052318	1—50	100	086444	18*)	1.000
023666	29*)	500	052387	25*)	500	086770	29*)	5.000
023711	05*)	500	055047	45*)	500	087788	1—50	40
024640	18*)	1.000	055700	30*)	500	087870	1—50	40
024994	1—50	40	056303	06*)	500	088520	04*)	500
025140	29*)	500	056450	17*)	5.000	088601	30*)	500
026317	05*)	1.000	056893	04*)	1.000	089761	14*)	1.000
026602	10*)	500	056899	35*)	1.000	090565	37*)	500
027203	35*)	500	057669	1—50	40	090713	21*)	1.000
027619	1—50	40	058224	11*)	1.000	091343	43*)	500
028123	43*)	500	058661	03*)	500	091669	1—50	40
028994	1—50	40	059488	36*)	500	091985	27*)	500
030198	1—50	100	059733	1—50	40	092237	28*)	500
031228	01*)	1.000	060928	1—50	40	092735	14*)	500
031420	11*)	1.000	060955	48*)	500	092902	04*)	500
031739	44*)	500	063353	04*)	1.000	093728	29*)	500
031740	1—50	40	063385	18*)	500	094175	45*)	500
032106	09*)	500	063811	26*)	500	094618	1—50	40
032178	1—50	40	064011	1—50	40	095269	38*)	1.000
032264	13*)	500	064967	1—50	40	095424	47*)	500
032304	23*)	500	065207	1—50	40	096521	1—50	40
032359	29*)	500	065888	38*)	500	096997	41*)	1.000
032400	1—50	40	066597	26*)	500	097926	16*)	2.500
033047	04*)	500	067243	1—50	40	098682	35*)	500
034383	48*)	500	067543	1—50	40	099432	1—50	100
034806	50*)	500	067547	1—50	40			

* Цу серех йолча облигацей вокх юхейисача 49 номерах хIаране 40 сома кхадж бенаб.

Таблица тIа даьха кхажамаш ткъаь сома маьха йолча облигацешта даьхкараш да.

Итт сома маьха йолча облигацеХ лу бенача кхажа ах мах.

Бенача кхажа юкъебихьаб кхадж бенача облигацей шоай мах а.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ГОСТРУДСБЕРКАССАЙИ ГОСКРЕДИТЕИ УПРАВЛЕНИ.

Адрес редакции: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15; телефоны. зам. редактора — 2-07-01; отделов экономики и писем — 2-25-72.

Типография им. 11 августа 1918 года. г. Грозный, проспект Революции, 30/3.
СФ05207 Заказ № 7078